

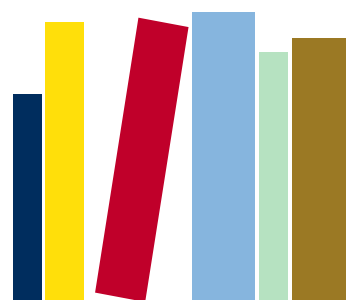

BOGEN OG LITTERATURENS VILKÅR 2021

BOGPANELETS ÅRSRAPPORT

Bogen og litteraturens vilkår 2021
Bogpanelets årsrapport
Publiceret: november 2021
Layout: HSK, Kulturministeriet
Redaktion:
August Holger Traugott Schwensen, asc@kum.dk
Jeppe Naur Jensen, jnj@slks.dk
www.kum.dk
ISBN (tryk): 978-87-7960-147-5
ISBN (digital): 978-87-7960-148-2

BOGEN OG LITTERATURENS VILKÅR 2021

BOGPANELET'S ÅRSRAPPORT

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	5
1. PRODUKTION	6
1.1 Produktion af trykte bøger.....	6
1.2 Produktion af e-bøger	8
1.3 Produktion af lydbøger	9
2. FORLAGSPRODUKTION	11
2.1 Forlagenes produktion af trykte bøger.....	11
2.2 Forlagenes produktion af e-bøger	14
3 DISTRIBUTION AF BØGER OG LITTERATUR – FORLAG OG BOGHANDLERE	16
3.1 Danske forlags salg og omsætning af trykte og digitale bøger.....	16
3.2 Danskernes bogkøbsvaner.....	22
4. DISTRIBUTION AF BØGER OG LITTERATUR – FOLKEBIBLIOTEKERNE	26
4.1 Folkebibliotekernes udgifter, bestand og udlån.....	26
4.2 Folkebibliotekernes brugere	30
4.3 Folkebibliotekernes indkøb og udlån af nye titler	32
5. LÆSNING	38
5.1 Skønlitteratur.....	38
5.2 Faglitteratur	42
5.3 Højtlesning.....	44
5.4 E-bøger.....	44
6. BOGPANELETS ØVRIGE AKTIVITETER	47
6.1 Specialrapport: Pejlemærker i aktuel forskning om læsning.....	47
6.2 Kollokvium og publikation om børn, formidling og læselyst.....	47

FORORD

Covid-19-pandemien præger årets rapport fra Bogpanelet: Ændringer i forhold til produktion, distribution, bogindkøb og læsning kan i mange tilfælde knyttes til pandemien.

Det fremhæves ofte, at bogkulturen i Danmark er inde i en forandringsperiode præget af digitalisering, ændrede forhold omkring produktion af bøger og af litteraturens mange nye medier. Nogle af Bogpanelets tal for 2021 viser, at vi i større grad vælger nye måder at tilgå litteratur på, eksempelvis via streamingtjenester. Over 22 % af danskerne har nu abonnement på en streamingtjeneste, en stigning på 5 % i løbet af et år, hvor danskerne også på grund af covid-19 måtte søge nye veje for at få adgang til litteratur (side 22).

Vi kan dog i årets rapport også bemærke en vis stabilitet omkring produktion, distribution og læsevaner. Andelen af unge, der hyppigt læser bøger, er stabil, og ældre over 70 år er stadig de mest ihærdige læsere. Rapporten viser desuden en stigning i antallet af noveller og romaner udgivet for børn samt en stigning i udgivelser af humor og tegneserier for børn og unge. Der udgives flere e-bøger til børn, og flere forlag udgiver børne- og ungdomslitteratur. Udsvingene i tallene er ikke store, men de er udtryk for positive tendenser, som Bogpanelet vil følge.

Den stabilitet, rapporten er præget af, kan skyldes, at Danmark har en stærk digital infrastruktur både på bogmarkedet og i bibliotekerne. Man kan hævde, at danskerne faktisk har været sammen hver for sig i bøgernes verden. Det er allertydeligst i årets kapitel om udlån fra folkebibliotekerne, hvor e-bogen og netlydbogen viser store, positive udsving omkring både første og anden nedlukning af samfundet, og udsvingene ser også ud til at føre til et varigt højere udlån af netlydbøger (side 29). Imidlertid betyder det store fald i antallet af fysiske udlån, at det samlede antal udlån er faldet i 2020.

Igen i år er der store forskelle på mænds og kvinders læsning. Andelen af kvinder, der aldrig læser skønlitteratur, er eksempelvis ca. 10 % over en tiårig periode, mens andelen af mænd er 25 % (side 39). Der er mange kvinder blandt de forfattere, hvis bøger hyppigst indkøbes af biblioteket. Ud af de 10 mest indkøbte romaner og novelletitler hos bibliotekerne er der 8 forfattet af kvinder og 2 af mænd. Kvinderne ser ud til at være i absolut flertal, når det gælder bibliotekernes indkøb af bestsellere, og på listen over indkøbte fagbøger er 6 ud af 10 forfattet af kvinder. Hvad betyder det for bogkulturen, hvis mænds repræsentation og interesse er vigende? Bogpanelet vil følge udviklingen og forsøge at afdække, om der er tale om en klar tendens, og hvad der evt. begrundes den.

Under overfladens stabilitet finder vi således flere signaler, der kan give anledning til eftertanke. Selv om udsvinget i antallet af hyppige unge læsere ifølge rapporten er minimalt, viser Bogpanelets specialrapport fra i år, Pejlemærker i aktuel forskning om læsning, at børns, unges og også voksnes fritidslæsning af længere og sammenhængende tekster er i tilbagegang. Denne tendens kræver fortsat opmærksomhed og nærmere belysning. Vi savner desuden viden, når det gælder samspelet mellem forskellige medier i forhold til læsning. Bogpanelet vil i 2022 udsende en rapport, der omhandler nogle af disse spørgsmål og følge den igangværende forskning inden for området.

Når det gælder køb af bøger, er Bogpanelets årsrapport ikke entydig. På den ene side foretrækker danskere stadig at købe fysiske bøger, og salget af trykte bøger har udviklet sig i en positiv retning (side 16). Den fysiske oplevelse af bogstakke med nye bøger eller de veltjente klassikere på hylderne er altså vigtigt for danskerne. På den anden side viser rapporten, hvordan bibliotekernes bestand af fysiske bøger er faldende, og hvordan interessen for streamingtjenesterne er stigende (side 28). Man kan argumentere for, at bøgerne er blevet mere tilgængelige, men danskerne har omvendt ikke samme adgang til de fysiske bøger, som de har haft tidligere. Denne tendens kræver opmærksomhed i lyset af interessen for netop det fysiske møde med bogen. Bogpanelets seminar, Børn, formidling, læselyst – Forskning møder praksis (august 2021) pegede på, at fysiske bøgernes synlighed og tilstedeværelse i børns læringsmiljøer er altgørende for deres dannelse som læsere. Bogpanelet offentliggør seminarets indlæg sidst på året 2021.

Bogpanelet anbefaler, at der fra politisk side arbejdes på at styrke alle danskeres mulighed for adgang til fysiske bøger i hverdagen. Det skal hverken være svært eller dyrt at få fysiske bøger inden for rækkevidde. Desuden skal børns læselyst fremmes, ikke gennem påbud og firkantede læseanbefalinger, men gennem initiativer, der inddrager børns ønsker og behov.

At følge Bogpanelets mange tal minder om at læse en fortælling, hvor man skal mærke sig de allermindste spor for at kunne danne sig det større billede af en forandring, der er i fuld gang, og som faktisk er mere dramatisk og kompliceret end, man først kan antage. Der er derfor brug for stor årvågenhed fra de forskellige interessenter og aktører inden for feltet og for øget politisk opmærksomhed.

Anne Marie Mai
Formand for Bogpanelet

1. PRODUKTION

HOVEDPUNKTER

- Antallet af skønlitterære titler på dansk steg igen i år, men antallet af oversatte skønlitterære titler er derimod faldet.
- Der udgives færre nye titler som e-bøger end som trykte bøger i 2020, både hvad angår skønlitteratur og faglitteratur.

For femte år i træk er der en jævn stigning af nye skønlitterære titler på dansk, hvilket vidner om et stort udbud af ny skønlitteratur hvert år. Det kunne også tyde på, at der udgives flere og flere nye danske forfattere, hvilket i et markedsperspektiv kan betyde, at flere forfattere kæmper om en andel af det samlede bogsalg, da salget ikke stiger med samme hast (jf. senere kapitler). Tidligere årsrapporter har beskrevet den øgede vækst i mikroforlag, som ligeledes kunne ses i sammenhæng med dette.

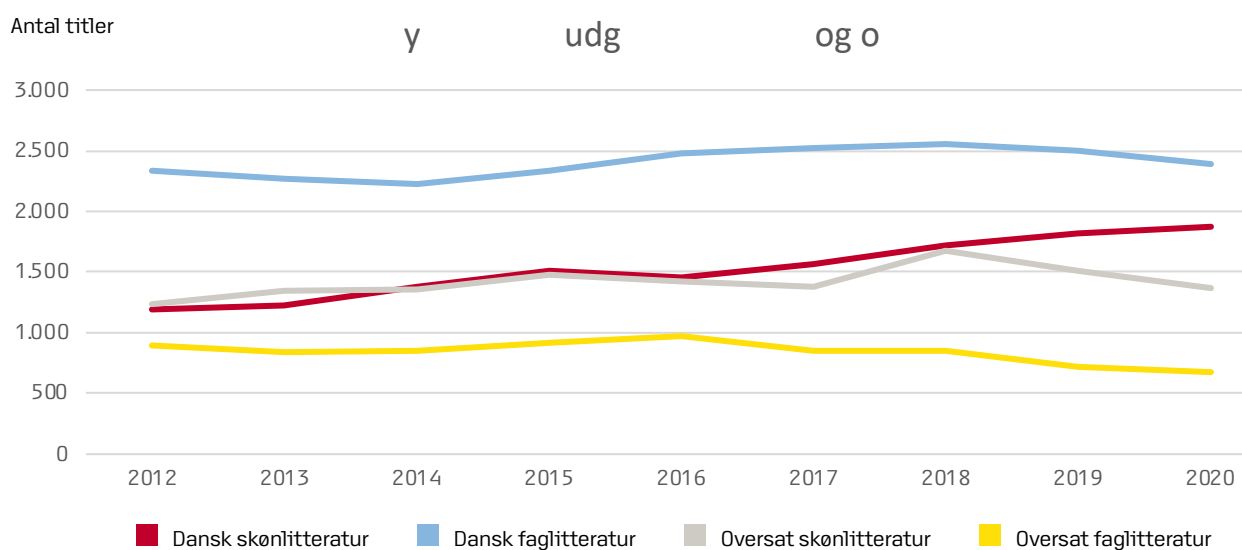
De største procentvise stigninger i produktion af nye titler inden for de forskellige genrer skal findes inden for henholdsvis digtsamlinger for børn og tegneserier for voksne. Det kan måske virke overraskende, at tegneserier læses af voksne og digte af børn, men for så vidt angår førstnævnte kan det måske forklares

ved den øgede popularitet af den såkaldte grafiske roman, som favner bredt fra journalistiske reportager til adapterede noveller. Inden for faglitteraturen ses også en fortsat stor variation i emnerne, der skrives om, selvom der stadig udgives flest biografier. De næste to kapitler handler først og fremmest om produktionen af bøger – både trykte og digitale – i Danmark og ser også nærmere på forlagslandskabet.

1.1 PRODUKTION AF TRYKTE BØGER

For femte år i træk stiger produktionen af skønlitteratur skrevet på dansk. I 2020 blev der således udgivet 1.878 skønlitterære titler skrevet på dansk. Antallet af faglitterære titler skrevet på dansk falder for tredje år i træk, men marginalt, og antallet af udgivne titler svarer nu næsten til niveauet i 2012. Produktionen af faglitteratur ligger forholdsvis stabilt, og der er generelt kun mindre fald og stigninger. Dog er der inden for det sidste år set et større fald end tidligere. Produktionen af oversat skønlitteratur falder til gengæld for andet år i træk. Tilbagegangen siden 2018 er på 23 %. Den faldende tendens gælder også for oversat faglitteratur, hvor produktionen af titler hvert år er faldet siden 2016. Med 673 titler er 2020 det år siden 2012, hvor færrest nye titler er udgivet. (Fig. 1.1)

FIGUR 1.1 KOMMERCIELLE TRYKTE FØRSTEUDGAVER, DANSKE OG OVERSATTE TITLER

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06.

Biografier og personalhistorie fortsætter med at ligge højest på listen over populære emner inden for faglitteraturen. Den største stigning i perioden finder man inden for sprog, hvor den årlige produktion af

titler er steget med 85 %, når man sammenligner 2020 med 2011. I tilsvarende periode falder nye titler inden for lov og ret med ca. 43 %. (Fig. 1.2)

FIGUR 1.2 PRODUKTION AF NY TRYKT FAGLITTERATUR SKREVET PÅ DANSK FORDELT EFTER EMNE (TOP-10)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	I alt
Personalhistorie. Genealogi	360	312	308	295	332	339	363	374	347	342	3372
Medicin. Sundhedsvidenskab	205	161	173	131	145	138	162	187	194	191	1687
Uddannelse. Opdragelse. Undervisning. Folkeoplysning	163	139	117	163	157	190	176	171	166	131	1573
Hjem og husholdning	119	160	146	140	153	179	175	145	123	131	1471
Forlystelser. Spil. Idræt	91	103	89	89	119	124	124	132	143	121	1135
Teknik i alm.	125	95	98	90	89	83	75	62	64	86	867
Lov og ret. Lovgivning	126	95	88	92	74	88	69	69	88	72	861
Samfundsvidenskaberne i alm.	107	68	59	62	68	70	84	84	98	79	779
Sprog	59	58	63	56	38	71	67	104	70	109	695
Danmark	61	49	52	46	55	69	81	56	101	63	633

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06.

Når man ser på produktion af trykt skønlitteratur, er der siden 2011 sket en stigning både inden for de enkelte sprog og samlet set, med tysk som eneste undtagelse. Den samlede årlige produktion af trykt skønlitteratur er steget med ca. 38 %, når man sammenligner 2020 med 2011. Fransk er dog højdespringeren

med 135 %. Norsk ligger også højt med 91 % højere produktion i 2020 end 2011. Skønlitteraturens årlige vækst i produktion af nye, trykte førsteudgaver er jævn på tværs af sprogene og er altså ikke blot et statistisk udsving. (Fig. 1.3)

FIGUR 1.3 SKØNLITTERATUR – KOMMERCIELLE TRYKTE FØRSTEUDGAVER FORDELT EFTER ORIGINALSPROG

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dansk	1.231	1.190	1.226	1.374	1.514	1.451	1.565	1.722	1.824	1.878
Svensk	153	161	148	171	163	166	166	226	204	186
Norsk	58	43	97	72	87	83	87	87	88	111
Engelsk/amerikansk	547	697	729	719	759	765	718	864	738	588
Tysk	120	104	105	104	153	120	110	126	114	116
Fransk	63	71	85	121	100	117	102	143	150	148
Andre sprog	174	155	182	168	214	174	199	232	217	215
I ALT ALLE SPROG	2.346	2.421	2.572	2.729	2.990	2.876	2.947	3.400	3.335	3.242

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06.

Selvom produktionen af faglitteratur generelt har været præget af stabilitet de seneste ti år, kan man i 2020 se det største fald i perioden. Faldet betyder, at der i 2020 sammenlignet med 2011 blev udgivet næsten

10 % færre trykte faglitterære værker. Den største stigning i perioden er inden for norsk på ca. 26 %, hvorimod engelsk eller amerikansk falder med ca. 27 %. (Fig. 1.4)

FIGUR 1.4 FAGLITTERATUR – KOMMERCIELLE TRYKTE FØRSTEUDGAVER FORDELT EFTER ORIGINALSPROG

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dansk	2.574	2.339	2.265	2.230	2.332	2.475	2.520	2.553	2.499	2.388
Svensk	51	80	49	60	55	66	39	62	28	38
Norsk	38	37	35	27	38	41	55	41	42	48
Engelsk/amerikansk	520	590	556	569	602	597	536	517	451	382
Tysk	76	39	43	58	81	73	68	82	67	62
Fransk	30	24	50	31	47	61	53	24	31	30
Andre sprog	96	128	109	106	96	135	100	120	96	113
I ALT ALLE SPROG	3.385	3.237	3.107	3.081	3.251	3.448	3.371	3.399	3.214	3.061

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06.

Væksten i skønlitterære værker kan også ses i forhold til de forskellige genrer. De seneste ti år er antallet af udgivne romaner og noveller for voksne steget med 23,3 %, mens antallet af udgivne romaner og noveller for børn er steget med 49,5 %. Disse to genrer udgør

klart hovedparten af skønlitteraturen, og stigningerne bidrager derfor til en stor del af den samlede produktion. De største procentvise stigninger skal dog findes for henholdsvis digtsamlinger for børn med 94,3 % og tegneserier for voksne med 93,9 %. (Fig. 1.5)

FIGUR 1.5 SKØNLITTERÆRE – KOMMERCIELLE TRYKTE FØRSTEUDGAVER FORDELT EFTER GENRE

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Romaner og noveller for voksne.	828	984	1030	985	1063	1122	1117	1376	1168	1019
Skuespil for voksne	24	26	26	32	27	30	19	3	14	12
Digte for voksne	193	137	146	183	181	203	193	229	211	242
Humor, tegneserier etc. for voksne	49	62	62	56	56	55	64	69	85	95
Romaner og noveller for børn.	1152	1116	1230	1394	1572	1378	1459	1594	1690	1722
Skuespil for børn	5	6	6	9	8	3	3	0	0	1
Digte for børn	35	42	26	34	37	35	33	57	65	68
Humor, tegneserier etc. for børn	60	48	46	36	46	50	59	72	102	83
I ALT	2.346	2.421	2.572	2.729	2.990	2.876	2.947	3.400	3.335	3.242

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06.

1.2 PRODUKTION AF E-BØGER

Tallene fra 2017 og frem indeholder ikke retrodigitaliserede titler, dvs. ældre trykt materiale der bliver digitaliseret, hvorimod de store udsving i bl.a. 2016 netop skyldes, at forlagene digitaliserede og udgav deres bagkatalog. Ser man på produktionstallet for e-bøger på alle originalsprog, finder man for både fag-

litteratur og skønlitteratur en stigning for andet år i træk. Der er imidlertid stadig udgivet færre førsteudgaver som e-bøger end trykt i 2020, både hvad angår skønlitteratur og faglitteratur, men forskellen er en del større for faglitteratur med 1.233 færre udgivelser. (Fig. 1.6)

FIGUR 1.6 KOMMERCIELLE FØRSTEUDGAVER AF E-BØGER FORDELT EFTER ORIGINALSPROG

	Skønlitteratur									Faglitteratur								
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dansk	1.045	1.380	1.662	1.916	4.256	2.351	1.511	1.599	1.867	924	1.288	1.487	1.543	2.060	1.920	1.165	1.294	1.436
Svensk	108	122	118	185	201	139	142	148	141	13	16	26	18	34	13	19	11	10
Norsk	38	50	68	129	65	67	41	67	144	11	13	22	20	36	34	19	30	23
Engelsk/amr.	285	572	687	699	1.368	707	607	557	551	99	254	243	239	226	262	162	173	221
Tysk	23	49	32	51	68	61	51	71	57	9	47	21	68	47	33	50	25	35
Fransk	22	35	38	43	54	45	46	40	37	1	15	7	5	25	9	9	10	9
Andre sprog	66	87	97	93	95	86	58	62	92	10	22	30	36	37	24	21	18	94
I ALT	1.587	2.295	2.702	3.116	6.107	3.456	2.456	2.544	2.889	1.067	1.655	1.836	1.929	2.465	2.295	1.445	1.561	1.828

Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06.

Derfor er det også interessant, at der i 2020 er et højere antal udgivelser af romaner og noveller for voksne som e-bøger, end der er for den trykte pendant (jf. fig. 1.5 og 1.7). Faktisk er der 39 % flere udgivne inden for denne genre af e-bøger end trykt. Man kan i kapitel 3 og 4 se, at forbrug og udlån af e-bøger har set stigninger i et år, hvor mange af os var henvist til hjemmet (fig. 3.4 og 4.3). Det kan dog også blot være udtryk for en allerede igangværende udvikling inden for mediet, som fortsætter. De næste par år vil vise, hvor stor en påvirkning, covid-19-nedlukningerne havde.

Selvom antallet af udgivelser af trykte romaner og noveller for børn er større end antallet af udgivelser af den digitale pendant, er der sket store stigninger inden for genren de seneste år. I 2020 var der 1280 udgivelser, hvilket er en 140 % stigning fra 532 udgivelser i 2012. (Fig. 1.7)

1.3 PRODUKTION AF LYDBØGER

Produktionen af netlydbøger har aldrig været højere. I 2020 blev der produceret 4.513 netlydbøger i førsteudgaver, som er det højeste antal i perioden. Til gengæld

FIGUR 1.7 KOMMERCIELLE SKØNLITTERÆRE FØRSTEUDGAVER AF E-BØGER FORDELT EFTER GENRE

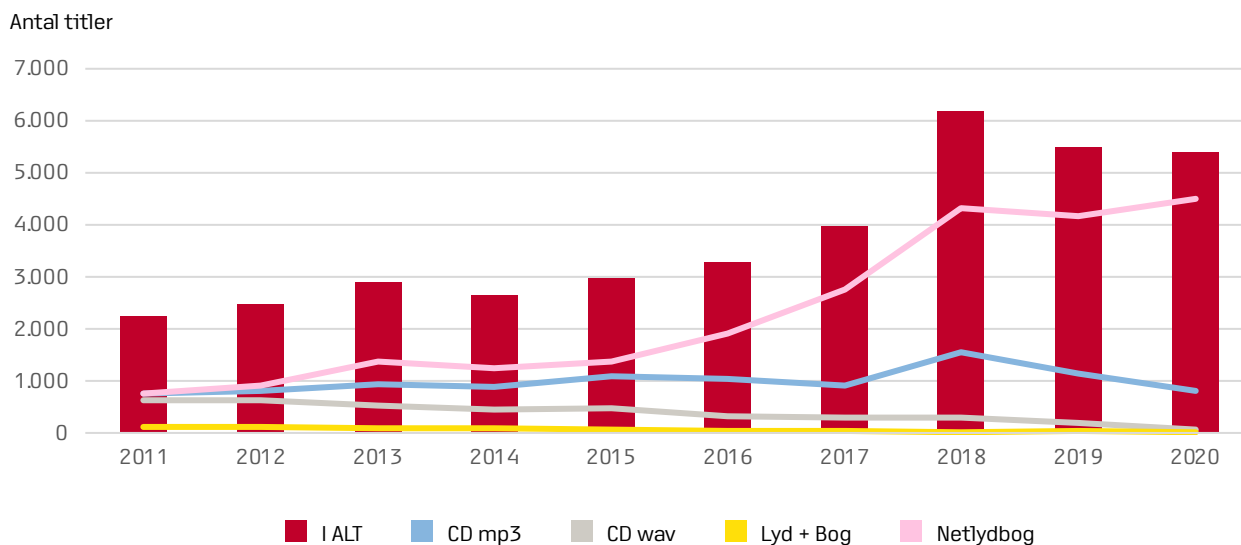
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Romaner og noveller for voksne.	976	1316	1619	1828	3840	1982	1248	1269	1417
Skuespil for voksne	19	23	49	32	91	73	10	23	13
Digte for voksne	46	99	120	196	312	239	111	116	130
Humor, tegneserier etc. for voksne	5	7	12	7	17	9	7	12	16
Romaner og noveller for børn. L	532	838	869	1034	1829	1136	1048	1098	1280
Skuespil for børn	0	0	5	0	5	1	0	0	1
Digte for børn	5	9	12	11	10	15	25	18	26
Humor, tegneserier etc. for børn	4	3	16	8	3	1	7	8	6

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06.

er produktionen af lydbøger på øvrige medier faldende, og derfor er det samlede antal af lydbøger i førsteudgaver også faldende. Her skal man huske på, at hvis den samme bog udkommer som netlydbog og som

cd i mp3-format, vil begge tælle som førsteudgaver. Dermed skal det samlede fald i antallet af lydbøger ikke forveksles med et fald i antallet af udbudte nye titler. (Fig. 1.8)

FIGUR 1.8 LYDBOGSPRODUKTION (FØRSTEUDGAVER)

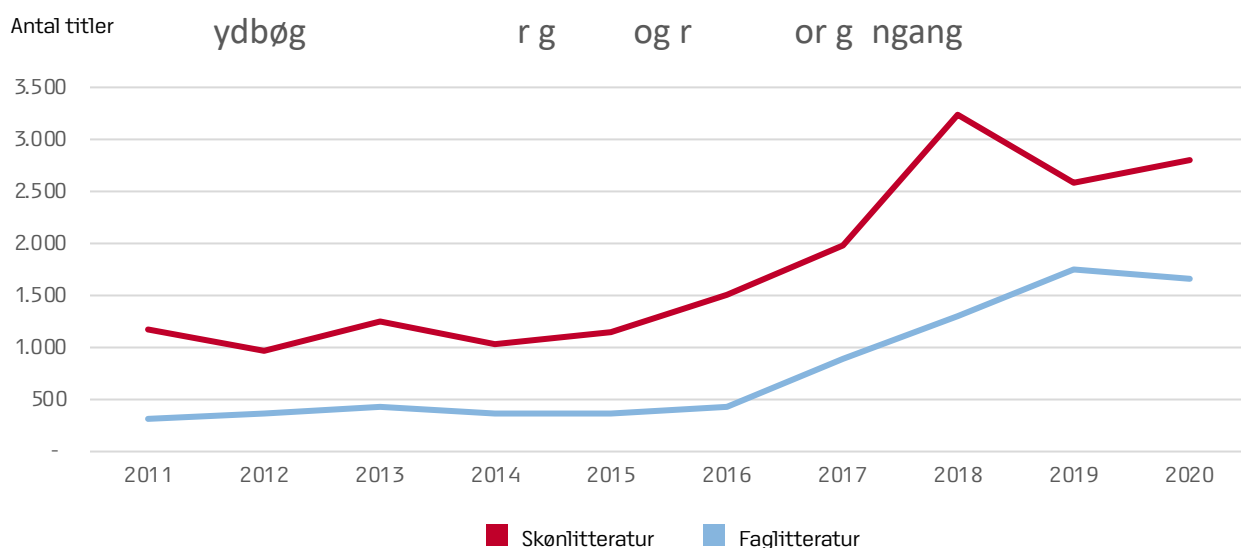

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

For at tage højde for den problemstilling kan datasættet renses for gengangere, så hver titel kun tæller med første gang den optræder i datasættet. Når lyd-bøgerne struktureres på denne måde, ses der et stort udsving i produktionen af skønlitterære lydbøger omkring 2018, hvorefter kurven igen stiger i en roligere takt. Stigningen kan skyldes, at der også på lydbogsområdet finder retrodigitalisering sted, hvor ældre lydbogsudgaver udkommer i nye, digitale versioner, og omfanget af dette kan have været særlig stort

i 2018. Det kan også være, at tilgængeligheden af net-lydbøger igennem f.eks. billigere abonnementer eller andre teknologiske og kommercielle forudsætninger siden 2015, hvor produktionen begynder at tage fart, har ført til større satsning på netop netlydbogen. Under alle omstændigheder ledsages den høje produktion af netlydbøger af et tilsvarende større forbrug, hvilket kan ses senere i rapporten i bl.a. kapitel 3, fig. 3.4, og kapitel 4, fig. 4.4.

FIGUR 1.9 LYDBØGER FORDELT EFTER GENRE OG RENSET FOR GENGANGERE

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

2. FORLAGSPRODUKTION

HOVEDPUNKTER

- Overordnet set er forlagenes produktion af nye titler kendetegnet ved stabilitet det seneste år.
- De sidste ti år har de store forlag fået en større andel af den samlede bogproduktion
- Det gennemsnitlige antal skønlitterære udgivelser pr. forlag falder igen i år.

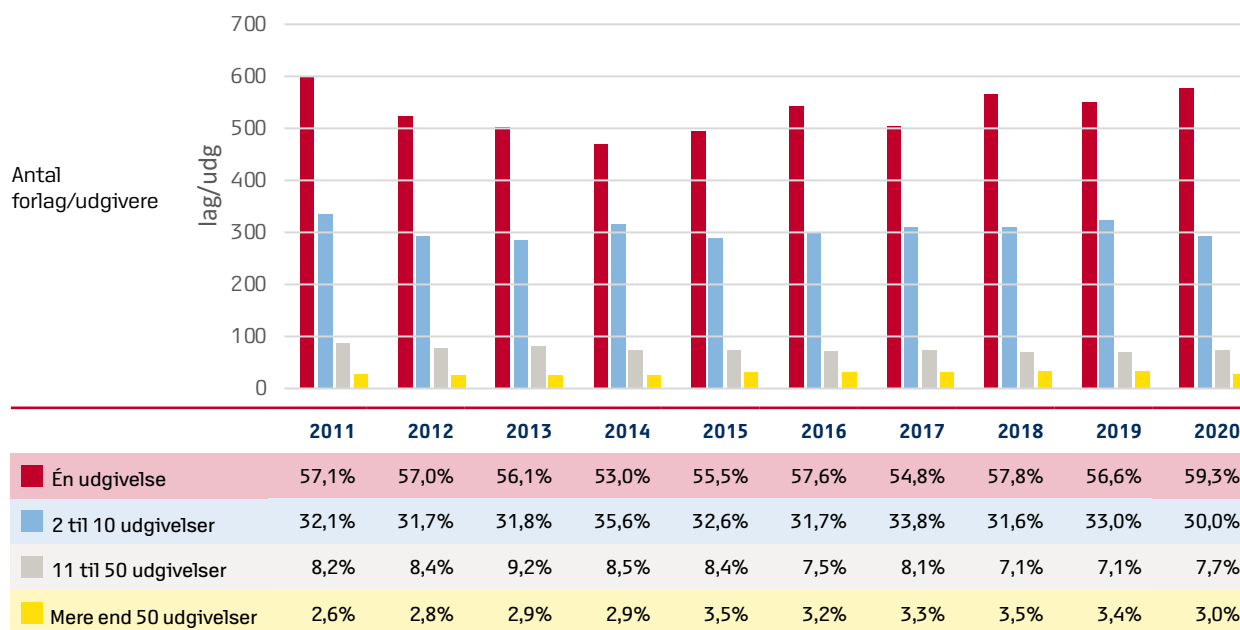
Der har generelt ikke været de store forskydninger i forlagslandskabet, når man sammenligner 2019 med 2020. Forlagsbranchen har udvist stabilitet og normalitet i et ellers anormalt år. Det er iøjnefaldende, at der i et år som 2020, hvor mange sektorer så store forandringer, kun er fem færre forlag (971 udgivere i 2020) end i 2019 (976 forlag/udgivere). Ændringerne i forlagsbranchen skal ses i et længere tidsperspektiv, og her er den tydeligste tendens, at de større forlag

også står for en større del af udgivelserne. Omvendt er det også i tidligere rapporter fra Bogpanelet blevet beskrevet, hvordan der er sket en vækst i såkaldte mikroforlag.

2.1 FORLAGENES PRODUKTION AF TRYKTE BØGER

I 2020 er der 29 forlag/udgivere, der udgiver mere end 50 årlige titler, hvilket er fire mindre end året før. Faldet skyldes primært en række forlag, der før lå lige over 50 udgivelser, og som nu ligger lige under. Der er også et enkelt forlag, som er blevet opkøbt af et større forlag. Andelen af forlag/udgivere med blot én årlig udgivelse er steget, så de udgør 59,3 % af den samlede forlagsbranche, og det er det højeste niveau i den tiårsperiode, der fremgår af tabellen. Andelen af forlag/udgivere, der udgiver mellem to og ti titler årligt, er faldet med 3 procentpoint fra 2019 til 2020 (fig. 2.1).¹

FIGUR 2.1 FORLAG/UDGIVERE FORDELT EFTER ANTAL ÅRLIGE UDGIVELSER

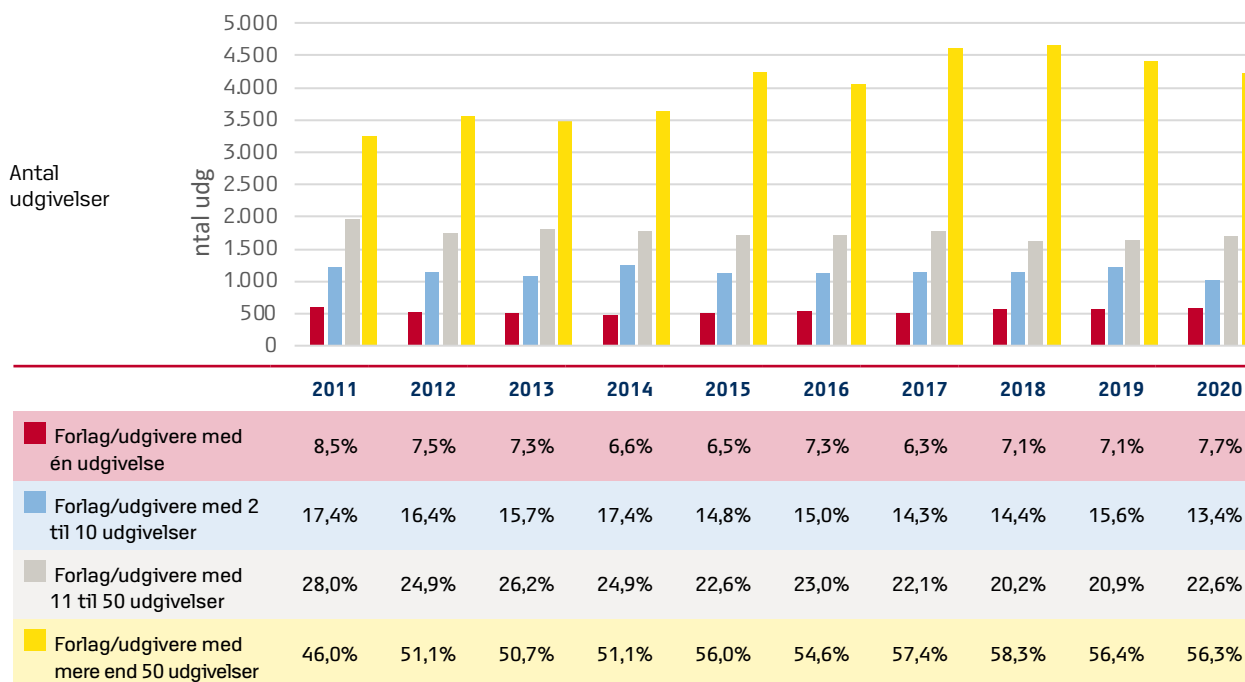

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

Hvis man ser på mængden af udgiverne og forlagenes titler, kan vi se, at forlag/udgivere, der udgiver mere end 50 årlige udgivelser, samlet set har udgivet lidt færre titler i 2020 sammenlignet med 2019. Deres andel af den samlede bogproduktion er dog stort set uændret. Forlag/udgivere med 11 til 50 udgivelser andel af den samlede bogproduktion stiger med 1,7

procentpoint fra 2019 til 2020, og andelen af forlag/udgivere med mellem 2 og 10 årlige udgivelser falder med 2,2 procentpoint. Set hen over de sidste ti år er den største udvikling sket for de største forlag/udgivere, der har øget deres andel af den samlede produktion af nyt titler med lidt over 10 procentpoint. De øvrige forlagsstørrelser set i forhold til antal

FIGUR 2.2 UDGIVELSER FORDELT EFTER UDGIVERENS STØRRELSE

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

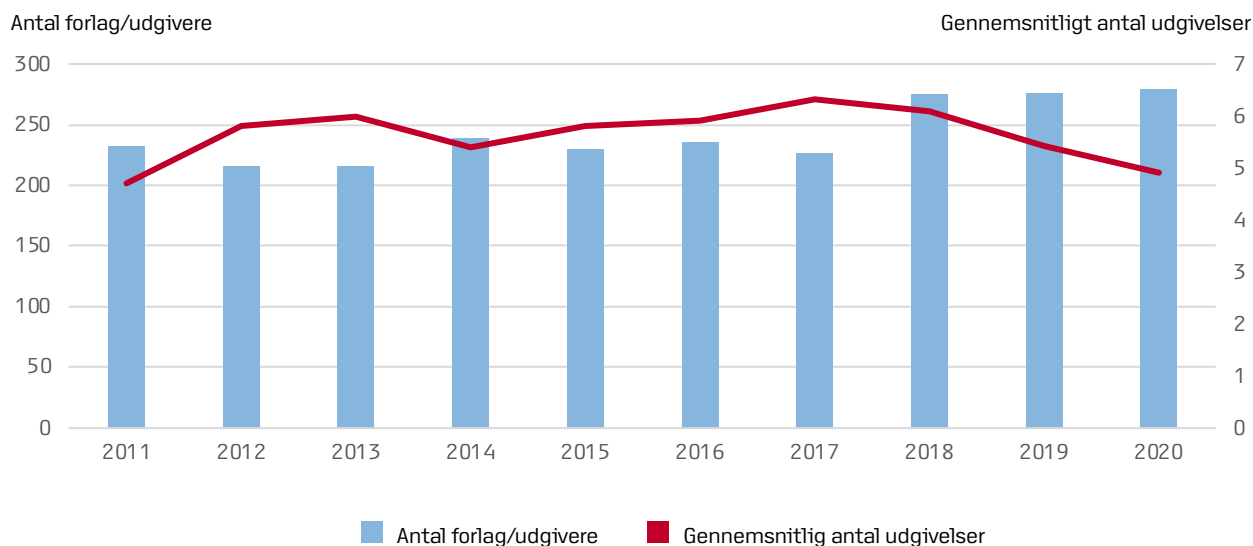
udgivelser er i samme periode kendetegnet ved en større stabilitet (fig. 2.2).

I 2020 er der registreret 279 forlag/udgivere, der producerer skønlitteratur. Det er det højeste antal i perioden, men generelt har antallet været højt de seneste tre år. Det gennemsnitlige antal udgivelser pr. udgiver har siden 2017, hvor det gennemsnitlige antal udgivelser var på sit højeste, været faldende og ligger i 2020 på 4,9, hvilket er det laveste siden 2011. I 2017 var gennemsnittet 6,3. Formentlig er dette et udtryk for, at de nye forlag/udgivere, der er kommet

til siden 2017, ikke udgiver et stort antal skønlitterære titler årligt. Derudover er der muligvis også en tendens til, at flere af de store forlag er begyndt at prioritere færre titler, når de vælger, hvilke bøger de vil udgive, selvom det er svært at dokumentere statistisk. Man kan dog høre fra diskussioner i forlagsbranchen, at flere vælger at samle markedsføringen og de redaktionelle ressourcer om færre titler.

¹⁾ Metoden bag opgørelserne i dette kapitel er beskrevet udførligt i Bogen og litteraturens vilkår 2016.

FIGUR 2.3 FORLAG/UDGIVERE AF SKØNLITTERÆRE FØRSTEUDGAVER

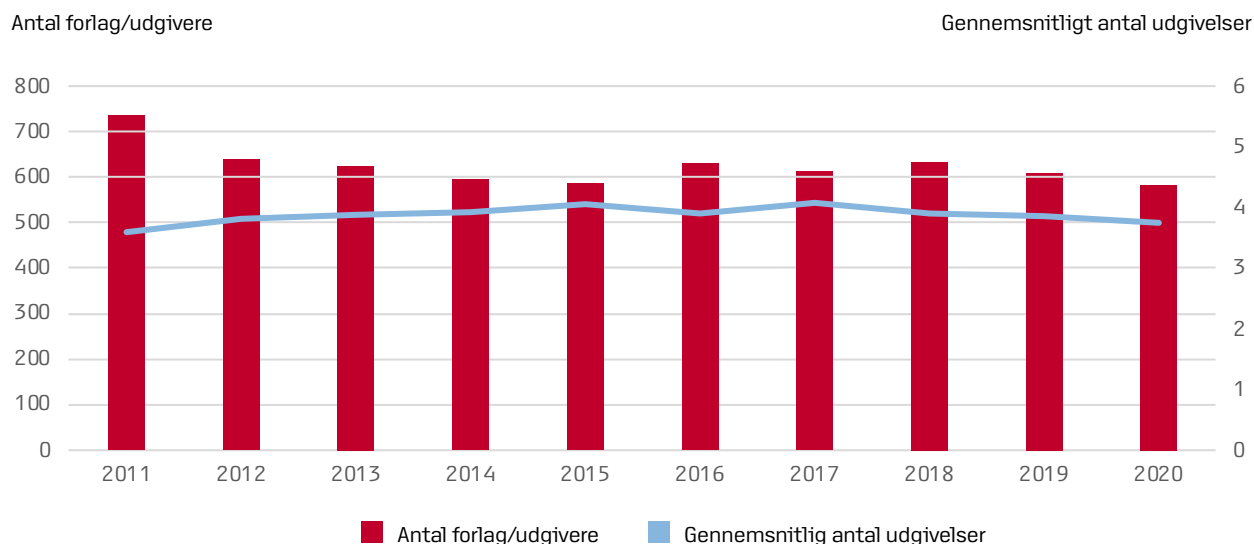

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

Udgiverfeltet for faglitteraturen er præget af stabilitet, når man ser på antallet af forlag/udgivere og deres gennemsnitlige antal udgivelser af førsteudgaver på et givent år. Siden 2012 er udsvinget i antal forlag/udgivere mellem højeste og laveste værdi 57 forlag/

udgivere. Det højeste antal ser man dog året forinden i 2021, hvor der var 736. Det gennemsnitlige antal faglitterære udgivelser svinger i samme tidsinterval (2011-2020) mellem 3,6 og 4,1. (Fig. 2.4)

FIGUR 2.4 FORLAG/UDGIVERE AF FAGLITTERÆRE FØRSTEUDGAVER

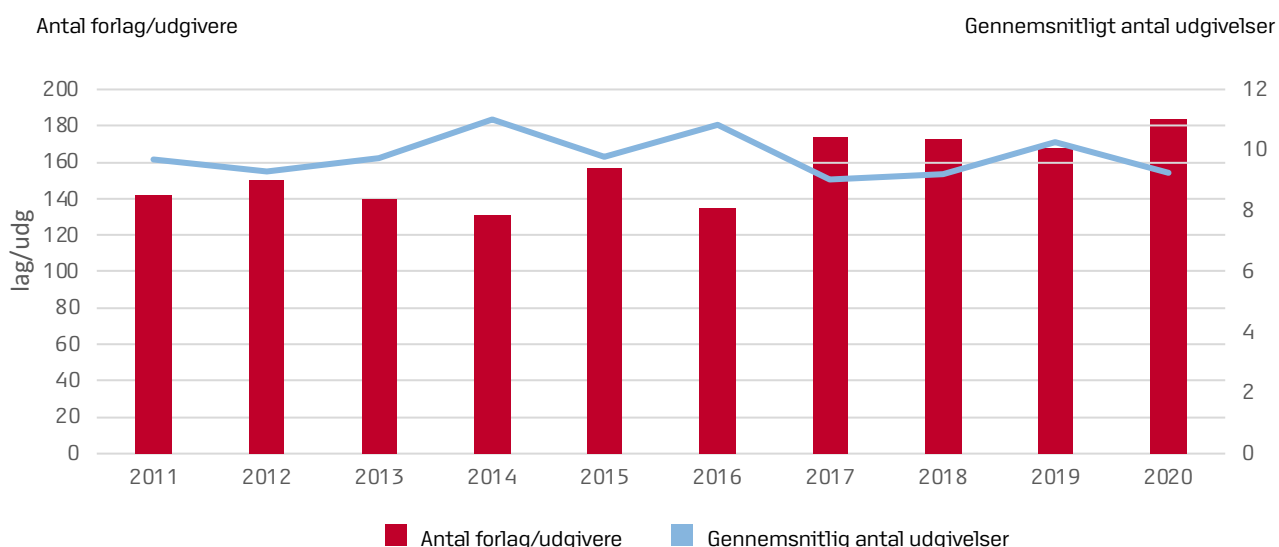

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

Sammenlignet med udgiverfeltet på faglitteratursiden er bevægelserne inden for forlag/udgivere af børne- og ungdomslitteratur mere tydelige. I 2020 er antallet af forlag/udgivere 184 og det højeste i perioden, men det er vel at mærke en periode, der har budt på mange udsving. 53 forlag/udgivere adskiller periodens højeste og laveste antal, og procentuelt svarer det til et udsving

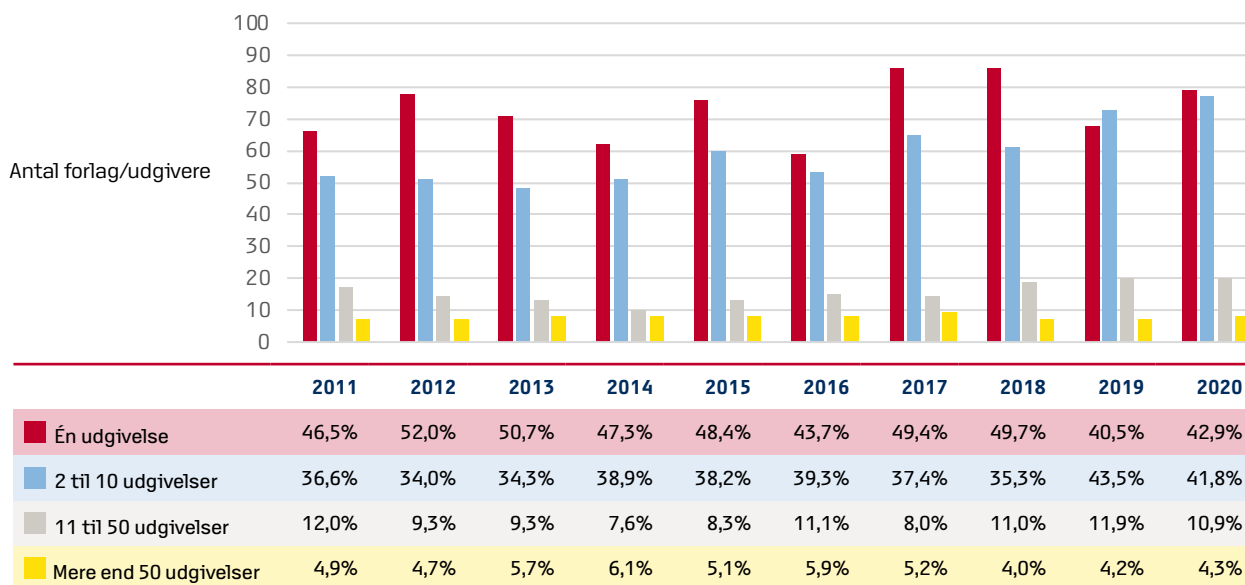
på 40 %. Det gennemsnitlige antal udgivelser svinger også i perioden mellem 11,0 og 9,0. I næste kapitel vil man kunne læse om forlagenes omsætning fordelt på genrer, og her har børne- og ungelitteratur set den største udvikling de seneste 6 år (se fig. 3.3), hvilket også er de år, hvor man ser en stigning i antallet af forlag. (Fig. 2.5)

FIGUR 2.5 FORLAG/UDGIVERE AF FØRSTEUDGAVER TIL BØRN OG UNGE

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

FIGUR 2.6 BØRNEBOGSFORLAG/-UDGIVERE FORDELT EFTER ANTAL ÅRLIGE UDGIVELSER

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

2.2 FORLAGENES PRODUKTION AF E-BØGER

De seneste år har der været en stor vækst i antallet af udkomne e-bøger. Forlagene har i stor stil udgivet ældre titler fra det såkaldte bagkatalog, men forlagenes nye titler er sideløbende også blevet udgivet i e-bogsformat. Det har betydet, at statistikken er en blanding af nye og gamle titler. Fra andet kvartal 2017 er de såkaldt retrodigitaliserede e-bøger, dvs. e-bøger hvor det oprindelige forlæg er ældre end 5 år, blevet registreret særskilt. Man skal derfor sammenligne to

datakilder, hvis man vil have overblik over hele feltet, men det betyder også, at statistikken fra andet kvartal 2017 kun indeholder e-bøger, der er blevet til på baggrund af et nyere forlæg.

Fra 2018 og frem er der således ingen forlag, der for alvor skiller sig ud, og det skyldes formentlig, at e-bogsproduktionen (når de retrodigitaliserede værker udlades) i langt højere grad afspejler, hvad forlagene udgiver af trykte bøger.

FIGUR 2.7 PRODUKTION AF E-BØGER FORDELT PÅ UDGIVERE

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lindhardt og Ringhof	224	262	380	354	3.498	1.844	222	249	179
Gyldendal	307	247	275	604	1.293	670	330	286	252
Mellemgaard	80	112	223	152	199	251	245	245	302
Books on Demand	38	78	90	162	132	147	163	168	164
Harlequin		144	188	167	148	121	117	122	115
Carlsen	69	169	182	148	124	79	75	116	76
People's Press	56	104	96	112	132	123	128	123	74
Politiken	50	79	103	120	129	106	91	84	87
Tellerup	103	46	121	75	49	55	52	56	66
[Arne Herløv Petersen]	23	59	30	174	216	57			
Øvrige 2.347 udgivere	1.962	2.846	2.929	2.955	3.035	2.538	2.485	2.683	3.377
I ALT	2.912	4.146	4.617	5.023	8.955	5.991	3.908	4.132	4.692

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

Når det kommer til de retrodigitaliserede e-bøger, er Lindhardt og Ringhof (og søsterforlaget SAGA Egmont) storleverandør af denne type bøger. Produktionen af retrodigitaliserede e-bøger ser dog ud til at være ved at aftage. En antagelse kunne i den forbindelse være,

at markedet er ved at være mættet af de ældre titler, der allerede er udkommet, og at der ikke er kæmpe efterspørgsel efter yderligere e-bøger, hvor de oprindelige ophav er af ældre dato.

FIGUR 2.8 PRODUKTION AF RETRODIGITALISEREDE E-BØGER FORDELT PÅ UDGIVERE

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lindhardt og Ringhof	10	5	2	30	406	5428	3015	1799	362
SAGA Egmont		1			6	14	20	1082	1912
Gyldendal	4	1		27	3	516	370	62	76
SFA-89	24	5	2		1	72	53	29	8
Books on Demand	52	23	64		1	2	1	16	7
Cupido									158
Carlsen	4	15	10	13	1	3	1	21	4
Lamberths Forlag						28			34
Libris Media A/S	47								
Forlaget Eudor						4	18	13	9
Øvrige 256 udgivere	79	52	135	35	18	241	201	143	149
I ALT	202	102	213	105	436	6.308	3.679	3.165	2.719

Kilde: DBC, udtræk til Bogpanelet.

3. DISTRIBUTION AF BØGER OG LITTERATUR

.- FORLAG OG BOGHANDLERE

HOVEDPUNKTER

- Covid-19 har ført til mere onlinehandel og salg af digitale formater i 2020.
- Skønlitteratur er den første genre, hvor onlinesalget nu står for den største andel af omsætningen (32,7 %)
- 22,6 % af den voksne del af befolkningen abonnerer på en streamingtjeneste med e-bøger eller netlydbøger, hvilket er en stigning på 5,2 procentpoint i forhold til sidste år

Den digitale transformation af bogmarkedet slår tydeligere igennem år for år, og i 2020 er det gået særligt stærkt inden for den digitale distribution af bøger. Forlagene ser en stor fremgang i deres digitale omsætning, og lydbogen cementerer sin position. Samtidig med at det samlede digitale salg har oplevet fremgang, har der også været en svag, men positiv, fremgang i det trykte salg. Forlagene har altså samlet set øget deres omsætning i et år, hvor danskerne har opholdt sig rigtig meget hjemme. Generelt kan man sige, at nedlukningerne af samfundet som resultat af covid-19 har forstærket den digitale udvikling inden for bogsælget.

For andet år kan vi præsentere data, der viser, hvor mange der abonnerer på en streamingtjeneste for bøger – en distributionskanal i vækst, selvom boghandlen og den fysiske bog overordnet set fortsat er de mest foretrukne kilder til henholdsvis køb af bøger og læsning af litteratur.

3.1 DANSKE FORLAGS SALG OG OMSÆTNING AF TRYKTE OG DIGITALE BØGER

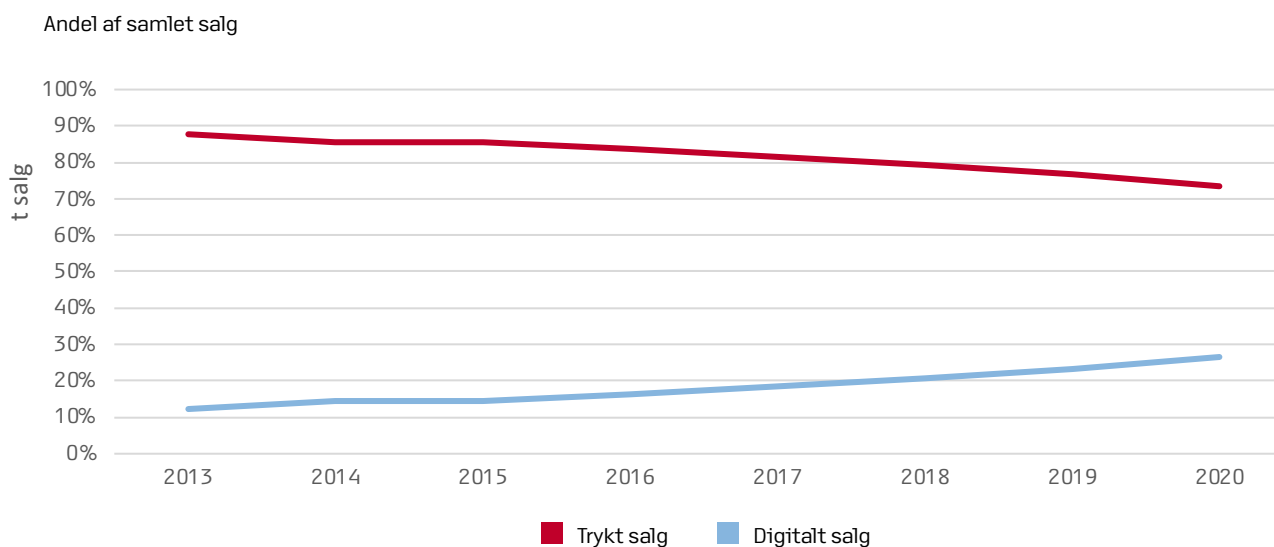
Bogmarkedets omsætning har i de seneste år været stabil, men forskydningen i fordelingen af omsætningen fra trykt salg til digitalt salg fortsætter. Forlagenes totale omsætning i 2020 er ifølge Danske Forlags årsstatistik steget med 5,6 %². Denne stigning er særligt drevet frem af den digitale omsætning, som med en stigning på 20,6 % det seneste år nu udgør nu 26,4 % af forlagenes samlede omsætning. Dermed forøger det digitale salg sin omsætningsandel med 3,3 procentpoint i forhold til 2018. (Fig. 3.1)

²Vi gør opmærksom på, at talmaterialet fra Danske Forlags årsstatistikker efterreguleres. Det betyder f.eks., at omsætning for 2019 i sidste års årsstatistik ikke er det samme tal som det, der er opgjort i dette års årsstatistik. I Bogpanelets årsrapporter efterregulerer vi derfor data, så det er de nyeste tal, der fremgår.

FIGUR 3.1 FORLAGENES OMSÆTNING FORDELT PÅ TRYKT OG DIGITALT SALG 2019 OG 2020

	2019	2020	Udvikling
Trykt salg (mio. kr.)	1.292 (76,9 %)	1.307 (73,6 %)	1,1%
Digitalt salg (mio. kr.)	388 (23,1 %)	468 (26,4 %)	20,6%
I ALT	1.680 (100 %)	1.774 (100 %)	5,6%

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2020.

FIGUR 3.2 TRYKT OG DIGITALT SALG

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2013-2020.

Ser vi på udviklingen af det trykte og det digitale salg over en årrække, har det digitale salg overtaget 14,3 procentpoint af det trykte salg fra 2013 til 2020. (Fig. 3.2)

SKØNLITTERATUR ER DET SENESTE ÅRS HØJDESPRINGER

De seneste års udvikling i omsætningen fordelt på genrer viser små udsving på tværs af genrerne, og udviklingen mellem 2019 og 2020 er ingen undtagelse.

Tæt efterfulgt af børne- og ungdomslitteratur er læremidler fortsat den genre, der over tid har haft mest fremgang. Til gengæld er læremidlers andel af omsætningen faldet det seneste år, hvorimod skønlitteraturens andel af den samlede omsætning er steget med næsten et procentpoint. Faglitteratur og børne- og ungdomsbøger har ligget nogenlunde stabilt det seneste år. (Fig. 3.3)

FIGUR 3.3 OMSÆTNING FORDELT PÅ GENRER (DIGITALT OG TRYKT)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skønlitteratur	29,7%	29,5%	27,7%	27,5%	28,4%	27,6%	26,3%	27,2%
Faglitteratur	29,1%	28,5%	24,8%	24,3%	24,6%	23,6%	24,1%	24,1%
Børne- og ungdomsbøger	11,2%	10,9%	12,2%	12,4%	12,9%	13,2%	14,4%	14,1%
Læremidler	30,0%	31,1%	35,3%	35,8%	34,1%	35,7%	35,3%	34,6%

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2013-2019.

NETLYDBØGER I FORTSAT FREMGANG

Når vi ser på, hvordan det digitale salg fordeler sig, ser man, at det særligt er netlydbøger, der bidrager til den store fremgang i digitalt salg i 2020 med en stigning på 57,9 %. Udviklingen er samstemmig på tværs af de digitale salgskanaler, da 'Andet digitalt

salg' også stiger med 9,4 % i omsætningen (fig. 3.4). Kategorien 'Andet digitalt salg' er interessant i den sammenhæng. Den omfatter primært undervisningsportaler til skolerne og viser i et år, hvor skolerne også var nedlukket, en stor stigning. (Fig. 3.4)

FIGUR 3.4 FORLAGENES DIGITALE OMSÆTNING FORDELT PÅ E-BØGER, NETLYDBØGER OG ANDET DIGITALT SALG (MIO. KR.)

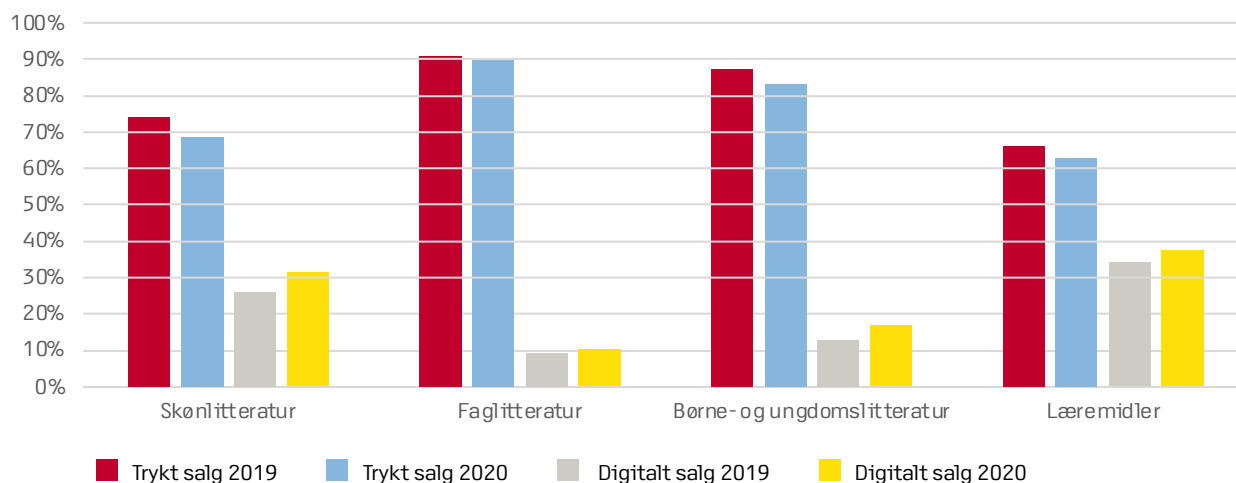
	2019	2020	Udvikling
E-bøger	85,5 (22,1 %)	88 (22,7 %)	2,9%
Netlydbøger	100,8 (26 %)	159,2 (41,1 %)	57,9%
Andet digitalt salg	201,3 (51,9 %)	220,3 (56,8 %)	9,4%
I ALT	387,6 (100 %)	467,5 (100 %)	20,6%

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2020.

Når vi ser på det digitale salg fordelt på de fire genrekategorier, stiger det digitale salgs andel igen i år på tværs af alle fire genrekategorier. Dermed fortsætter tendensen fra tidligere år. Vi ser, at den største vækst

i det digitale salg finder sted inden for skønlitteratur, hvor det digitale salg er steget med 6 procentpoint fra 2019 til 2020 (fig. 3.5).

FIGUR 3.5 FORDELING MELLEML TRYKT OG DIGITALT SALG 2019 OG 2020

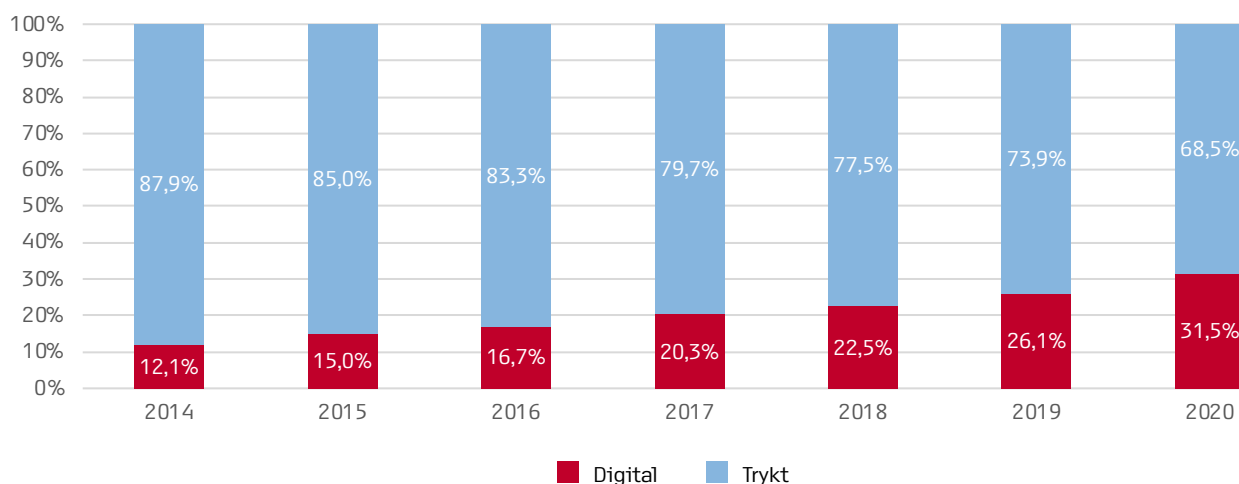

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2019 og 2020.

Dermed fortsætter det digitale salg af skønlitteratur sin opadgående kurve og når op på en stigning på 19 procentpoint fra 2014 til 2020. Det digitale salg i 2020 udgør nu 31,5 % af det samlede salg inden for skønlitteratur (fig. 3.6). Faglitteraturen står i kontrast hertil med en beskedne stigning i det digitale salgs andel af omsætningen på 1 %. Det er kun hver tiende faglitterære værk, der sælges i digitalt format, hvilket kan skyldes, at danskere overvejende foretrækker at

læse faglitteratur i trykt format eller at flere fagbøger ikke egner sig som e-bøger, fordi de f.eks. indeholder illustrationer. Det kan også hænge sammen med, at det kan være sværere at læse faglitteratur igennem f.eks. lydbogsmediet, fordi det er sværere at følge med, når der ikke er tydelige narrative forløb og genkommende karakterer på samme måde som i skønlitteratur.

FIGUR 3.6 FORDELING MELLEEM TRYKT OG DIGITALT SALG - SKØNLITTERATUR

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2020.

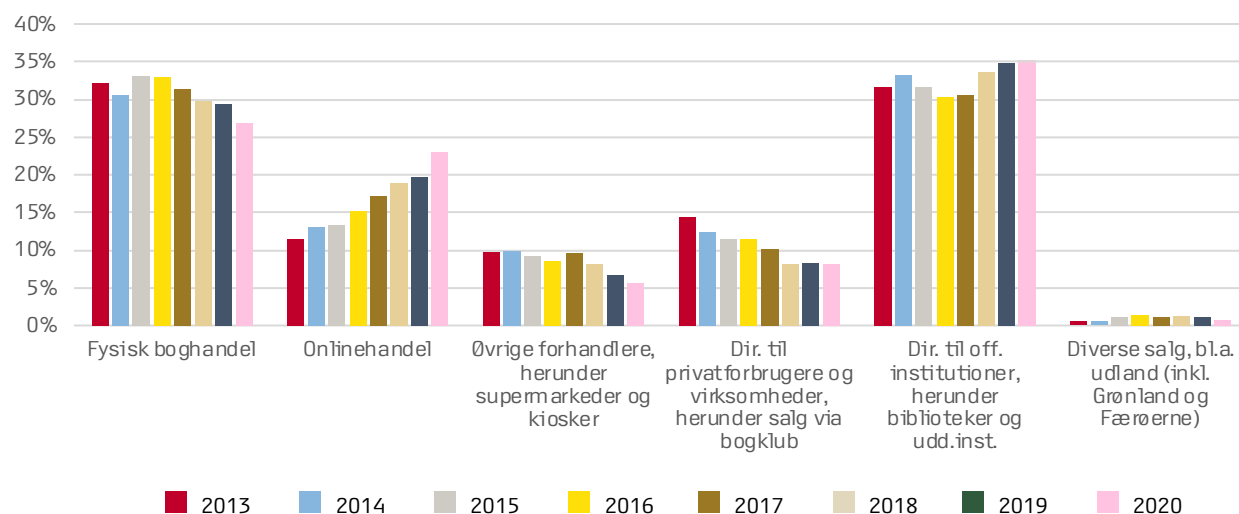
ONLINESALGETS MARKEDSANDEL STIGER FORTSAT

Når det kommer til forlagenes samlede omsætning fordelt efter salgskanaler, bekræfter tallene fra 2020 de seneste års udviklingsmønstre, og man kan antage, at det også er blevet forstærket af samfundets nedlukninger i relation til covid-19. Der ses således et fald i salget via fysiske boghandlere (andelen er faldet med 2,5 procentpoint) og omvendt en stigning i onlinehandlen (hvor andelen er steget med 3,5 procentpoint) fra 2019 til 2020. Selvom stigningen har været mere markant fra 2019 til 2020, har onlinesalg generelt været i vækst siden 2013 og har således ædt sig ind på markedet med 11,6 procentpoint mere af andelen mellem 2013-2020. I samme periode er salget via fysiske

boghandlere faldet med 5,1 procentpoint, og faldet mellem 2019 og 2020 står for ca. halvdelen.

Forlagenes direkte salg til privatforbrugere og virksomheder igennem f.eks. forlagenes bogklubber er fortsat stagneret og har dermed de seneste tre år ligget mellem 8,2 % og 8,4 %, hvilket dog er 6 procentpoint lavere end 2013. I kontrast hertil har onlinesalget til offentlige institutioner, herunder biblioteker, oplevet en svag stigning, og på trods af et fald både i 2015 og 2016 er salgskanalens andel i den samlede omsætning steget med 3,3 procentpoint siden 2013 (fig. 3.7).

FIGUR 3.7 TOTAL OMSÆTNING FORDELTE EFTER SALGSKANAL

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2013-2020.

SKØNLITTERATUR SÆLGES MEST ONLINE

Når man ser på omsætningen inden for de fire genrekategorier, bemærker man igen de samme udviklingstendenser fra de seneste år slå igennem (fig. 3.8-3.10). Den opadgående udviklingskurve for salg via internettet slår igennem inden for alle fire genrekategorier, men udviklingskurven er mest markant inden for omsætningen af skønlitteratur, hvor salget er steget med 22,8 procentpoint fra 2013 til 2020 og udgør nu 32,7 % (fig. 3.8). Skønlitteratur er dermed for første gang den genre, hvor onlinehandel udgør den største omsætningsandel. Til sammenligning er omsætningsandelen siden 2013 kun steget med 9 procentpoint for faglitteratur, så den nu udgør 28,7 % (Fig. 3.9)

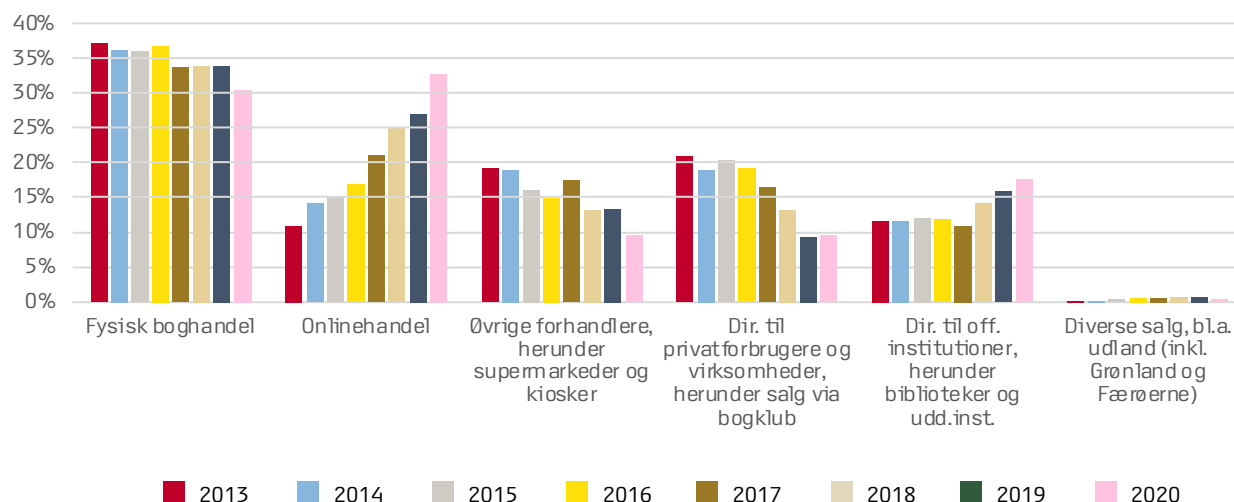
Udviklingen af det digitale salgs andel af omsætningen inden for børne- og ungelitteratur er siden 2013 også gået langsommere med en stigning på 10,1 procentpoint, men i kraft af at andelen var 8,4 % i 2013 er der tale om over en fordobling af den samlede omsætningsandel. Fra 2019 til 2020 har man set den største

stigning i det digitale salgs andel inden for børne- og ungelitteratur med 3,5 procentpoint og tilsvarende større fald i det fysiske salg med 5,3 procentpoint i 2020. Vi køber altså flere og flere bøger over nettet, og særligt skønlitteratur, men tendensen er den samme på tværs af genrekategorierne.

BOGSALGET VIA SUPERMARKEDER ER I TILBAGEGANG

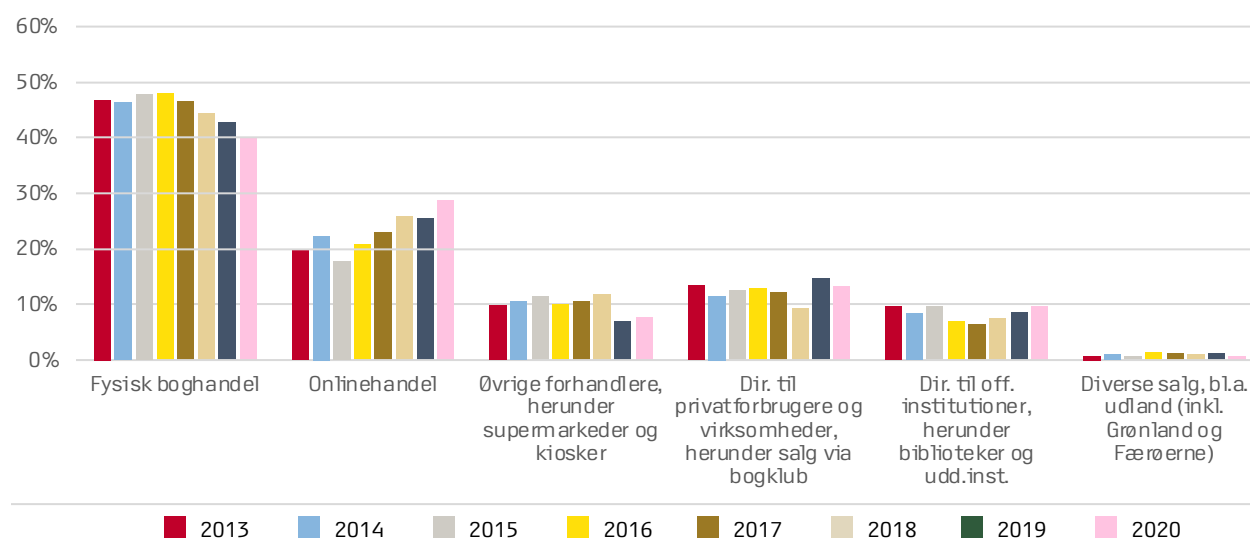
Supermarkedets andel af omsætningen har over en årrække været faldende, og tendensen forstærkes i 2020. Den totale omsætning på tværs af genrer er faldet med 1 procentpoint fra 2019 til 2020 (fig. 3.7). Det største fald fra 2019 til 2020 ses inden for skønlitteratur, hvor andelen er faldet med 3,9 procentpoint (fig. 3.8). Ser vi på supermarkedets omsætningsandel fra 2013 og frem, finder man også det største fald inden for skønlitteratur, hvor andelen er faldet med 9,7 procentpoint fra at udgøre 19,2 % af omsætningen af skønlitteratur i 2013 til en andel på 9,5 % i 2020. (Fig. 3.8)

FIGUR 3.8 OMSÆTNING PÅ SKØNLITTERATUR FORDELT EFTER SALGSKANAL

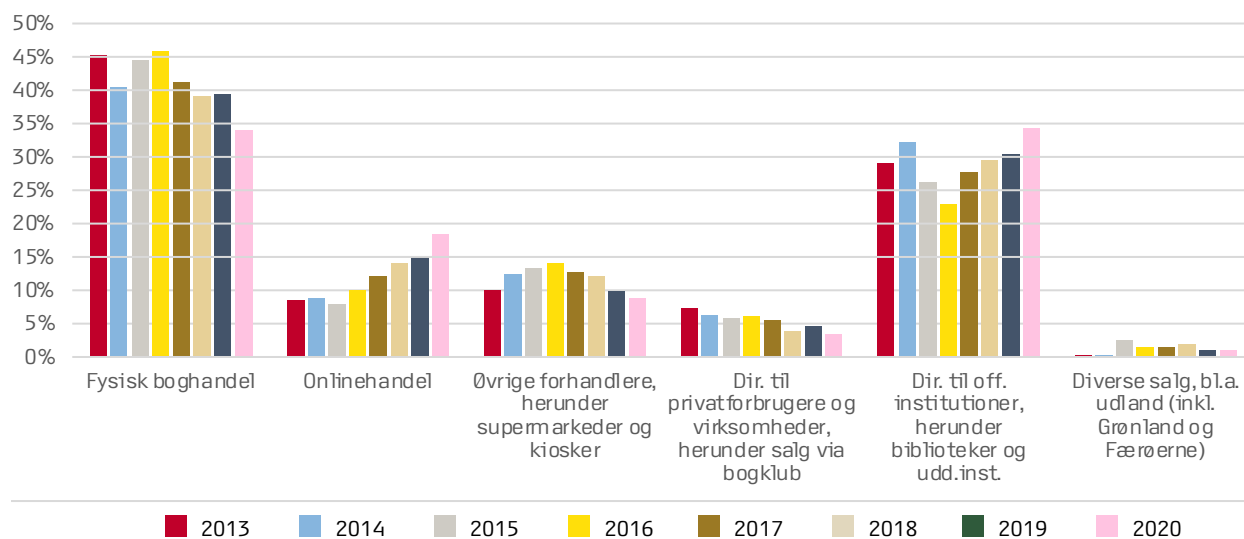
Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2013-2020.

FIGUR 3.9 OMSÆTNING PÅ FAGLITTERATUR FORDELT EFTER SALGSKANAL

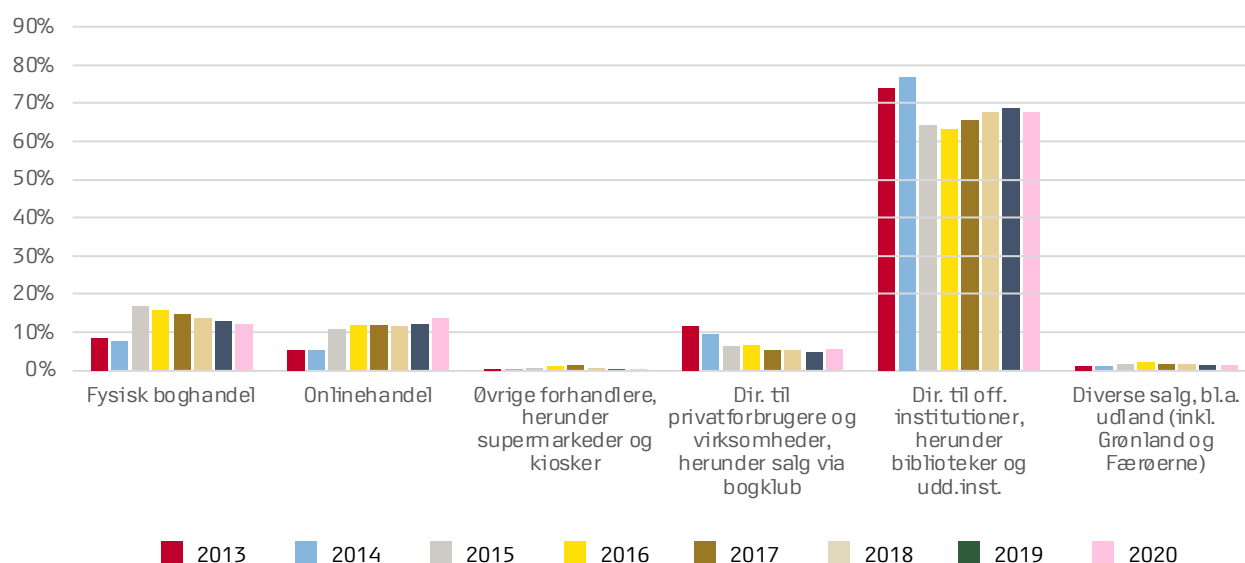
Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2013-2020.

FIGUR 3.10 OMSÆTNING PÅ BØRNE- OG UNGDOMSBØGER FORDELT EFTER SALGSKANAL

Danske Forlags årsstatistik 2013-2020

FIGUR 3.11 OMSÆTNING PÅ SKOLE- OG LÆREBØGER FORDELT EFTER SALGSKANAL

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2013-2020.

3.2 DANSKERNES BOGKØBSVANER

Undersøgelsen ”Danskernes Bogkøb” er blevet gennemført siden november 2000 af Danske Forlag og Boghandlerforeningen. Undersøgelsens hyppighed og spørgsmål har varieret over tid. Siden 2015 er undersøgelsen foretaget én gang om året, og i den sammenhæng er det værd at bemærke, at eftersom den årlige undersøgelse foretages i februar, kan sæsonbetingede begivenheder have en afsmittende effekt på besvarelsenerne, i og med at respondenterne blandt andet skal forholde sig til seneste bogindkøb og købsvaner inden for de seneste tre måneder, og inden for denne periode falder en typisk travl tid for bogsalg, nemlig julegavesalg. I 2020 blev undersøgelsen opdateret med et spørgsmål om, hvor mange der abonnerer på en tjeneste, hvor man kan streame e-bøger og lydbøger; også hvis man f.eks. har adgang via sit mobilabonnement. Dette spørgsmål er ligeledes med i årets undersøgelse, så man kan sammenligne de to år.

DANSKERNES DIGITALE BOGKØBSVANER OG ADGANG VIA STREAMING

Danskernes købsvaner rykker i stigende grad over på digitale platforme. Det gælder også udviklingen inden for danskernes bogkøb. I lyset af det kunne man i årsrapporten fra sidste år konstatere et bemærkelsesværdigt fald i bogkøb via internetboghandler med 4,9 procentpoint fra 2019 til 2020. I årets undersøgelse ser det imidlertid ud til, at nedlukningerne som led i covid-19 igen har bragt det digitale bogkøb i vækst, da man ser en stigning på 17,1 procentpoint for respondenter, der peger på internetboghandlen som det sted, de foretog det seneste bogkøb. Der ses i tråd med denne udvikling et fald på 14,6 procentpoint for den fysiske boghandel (fig. 3.13).

FIGUR 3.12 ABONNERER DU PÅ EN TJENESTE, HVOR MAN KAN STREAME E-BØGER ELLER LYDBØGER?

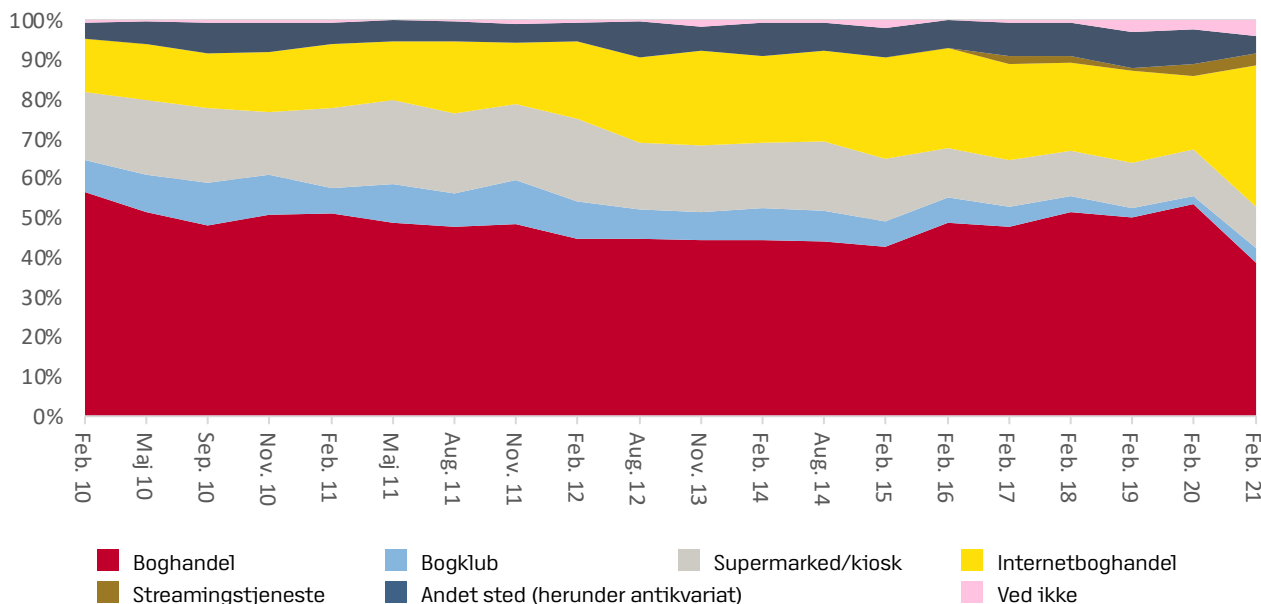
	2020	2021
Ja, som et betalt abonnement	12,6%	17,3%
Ja, som en del af et andet abonnement (eks. et mobilabonnement)	4,8%	5,3%
Nej	82,2%	77,2%
Ved ikke	0,3%	0,2%

Kilde: Danskernes bogkøb – udvikling 2020-2021.

Også streamingtjenesterne er i vækst. Med årets undersøgelse spørges der for anden gang ind til, om man abonnerer på en streamingtjeneste for e-bøger og netlydbøger, og her svarer 17,3 %, at de betaler for et streamingabonnement, og 5,3 % svarer, at de har et abonnement som en del af et andet abonnement, f.eks.

et mobilabonnement. Samlet set er det dermed 22,6 % af den voksne del af befolkningen, der abonnerer på en streamingtjeneste med e-bøger eller netlydbøger, hvilket er en stigning på 5,2 procentpoint i forhold til 2020 (fig. 3.12).

FIGUR 3.13 FORHANDLER AF SENESTE BOGKØB

Kilde: Danskernes bogkøb. Betegnelsen "bøger" dækker over både skønlitteratur, børnebøger, undervisningsbøger og faglitteratur og i alle formater: både trykte bøger, e-bøger og netlydbøger, og for de digitale formater er både downloads og streaming medregnet.

Den fysiske boghandel er ifølge "Danskernes Bogkøb" fortsat det sted, hvor flest foretager deres bogindkøb, men salget oplevede et stort fald fra 2020 til 2021 (fig. 3.13). Udgangspunktet for "Danskernes Bogkøb" er den individuelle danskers købsadfærd, og derfor belyser undersøgelsen forholdene ud fra dette perspektiv. Hvis vi f.eks. ser på den samlede omsætning af bøger, udgør forlagernes direkte salg til offentlige virksomheder osv. stort set samme andel som den fysiske boghandel (fig. 3.7). På omsætningen – og ikke kun den individuelle danskers købsadfærd – ses også en stigning i onlinehandel og tilsvarende fald for den fysiske boghandel. De næste par år bliver det interessant at se, om danskerne fortsat vil bevæge sig mere mod onlineboghandlen med et genåbnet samfund.

DANSKERNES BOGKØBSFREKVENS

Der ses en lille tilbagegang i forhold til sidste år, når man ser på, hvor ofte folk køber bøger. 31,5 % svarede i årets undersøgelse af danskernes bogkøb, at de har købt én eller flere bøger inden for de seneste tre måneder sammenlignet med 35,9 % sidste år. 18,5 % har købt én eller flere bøger inden for de seneste 12 måneder, hvorimod 49,7 % svarer, at de ikke har købt en bog inden for de seneste 12 måneder. Det er en

stigning på 3,5 procentpoint, der ikke har købt en bog det seneste år, hvilket også indbefatter lydbøger, e-bøger m.v. Ser vi på udviklingen over de seneste 20 år er der dog nogenlunde lige så mange, der køber bøger på årlig basis, men vi køber ikke lige så ofte bøger i dag som tidligere, da der altså ses et fald i respondenter, der havde købt bøger inden for tre måneder. I 2001 købte ca. 41 % én eller flere bøger inden for tre måneder, mens det i 2020 var faldet til 35,9 %.

STREAMING ER I VÆKST

Når vi ser nærmere på udviklingen af, hvordan voksne danskerne har fået fat i den seneste bog, de har læst eller lyttet til, har mønstret kun haft små udsving fra 2017-2020. I 2021 ses for første gang et nævneværdigt udsving, som sandsynligvis skyldes covid-19-pandemien og de resulterende nedlukninger. Den fysiske boghandel faldt med 3,2 procentpoint, hvorimod streaming og internetboghandel så en stigning på tilsammen 6 procentpoint. Dertil ser man også fald i lån eller køb ved fysisk fremmøde, f.eks. på biblioteker eller i boghandler. Bibliotekernes udlån belyses nærmere i næste afsnit. Streaming har siden 2017 set den største fremgang og står altså for 10,5 % i 2021 sammenlignet med det første år for målingerne, hvor

der var 3 %, der havde angivet streaming som det sted, de havde fået adgang til seneste læseoplevelse. Det tyder altså på et streamingmarked i vækst, hvor

flere og flere abonnerer på tjenester, hvorigennem de kan lytte og læse til bøger digitalt (fig. 3.14).

FIGUR 3.14 ADGANG TIL SENESTE LÆSEOPELVELSE

	2017	2018	2019	2020	2021
Jeg købte den i en boghandel (her menes fysisk butik)	20,0%	21,3%	19,5%	19,1%	15,9%
Jeg lånte den fysisk på biblioteket	13,1%	11,4%	13,4%	13,2%	9,4%
Ved ikke	12,5%	13,3%	14,3%	13,1%	13,9%
Jeg fik den som gave	12,3%	12,3%	13,8%	11,8%	14,0%
Jeg lånte den af familie eller venner	8,6%	7,6%	6,4%	7,7%	6,8%
Jeg købte den i en dansk internetboghandel	7,8%	7,6%	9,3%	7,2%	9,1%
Jeg fik den på anden vis	6,6%	6,3%	7,3%	5,5%	5,2%
Jeg købte den i en kiosk, et supermarked eller et varehus	5,2%	5,3%	4,0%	4,5%	3,7%
Jeg købte den gennem en bogklub	3,1%	2,7%	2,0%	1,8%	2,0%
Jeg streamede den gennem en abonnements-tjeneste	3,0%	3,4%	2,7%	6,9%	10,5%
Jeg købte den i en udenlandsk internetboghandel	2,3%	2,8%	0,9%	1,2%	1,7%
Jeg købte den brugt - i et antikvariat, på et marked eller i en genbrugsbutik	1,7%	2,6%	1,8%	2,6%	2,1%
Jeg lånte den på E-reolen	1,7%	2,0%	3,3%	3,6%	3,3%
Jeg købte den brugt - privat	1,2%	0,8%	0,7%	0,5%	0,5%
Jeg downloadede den uden at skulle betale	1,2%	0,8%	0,5%	1,3%	1,7%

Kilde: Danskernes bogkøb.

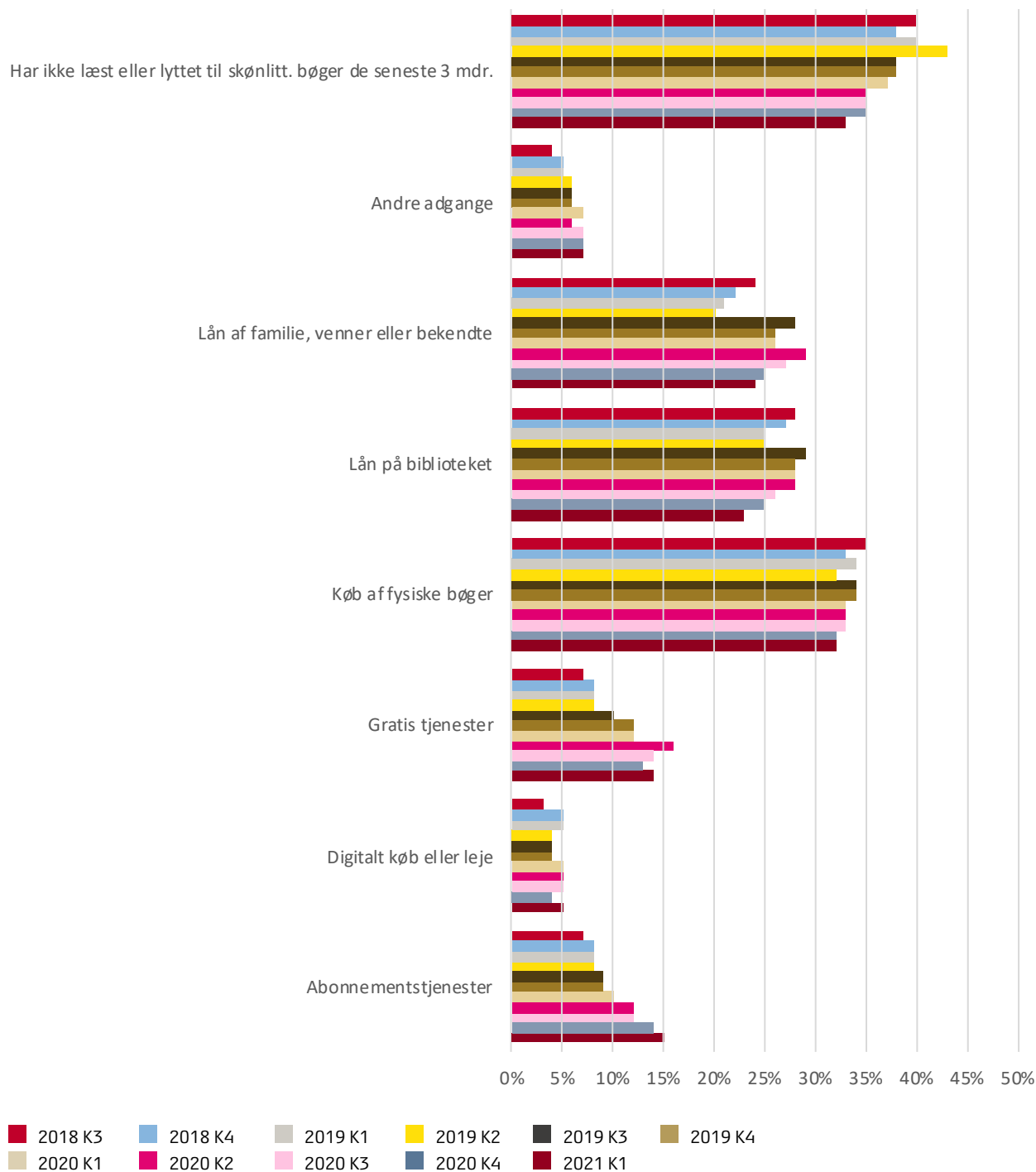
I Kulturvaneundersøgelserne foretaget af Danmarks Statistik kan man få et specifikt indblik i, hvordan danskerne får adgang til skønlitteratur. Undersøgelsen foretages en gang i kvartalet, og der er generelt ikke de store udsving på tværs af de kvartalsvise svar. De tre primære adgangskilder til skønlitteratur er stadig køb af fysiske bøger, lån på biblioteket og lån af familie, venner og bekendte, men man ser også i denne statistik, at abonnements-tjenester er i vækst med 15 % i 1. kvartal 2021, hvilket er en stigning på 5 procentpoint fra samme kvartal året før. I samme periode ser man et fald på 4 procentpoint for andelen

af respondenter, der ikke har læst eller lyttet til skønlitteratur de seneste tre måneder (fra 37 % til 33 %) (fig. 3.15). Kulturvaneundersøgelsen tyder altså på, at flere har villet læse skønlitterære værker under covid-19-pandemien.

³⁾ <https://boghandlerforeningen.dk/wp-content/uploads/2021/10/danskernes-bogkoeb-resultater-2021.pdf>.

⁴⁾ <https://boghandlerforeningen.dk/wp-content/uploads/2021/10/danskernes-bogkoeb-udvikling-2019-2021.pdf>

FIGUR 3.15 HVORDAN FÅR DU ADGANG TIL SKØNLITTERATUR?

Kilde: Kulturvaneundersøgelserne, Danmarks Statistik, KUHYP01 og KVULIT02.

4. DISTRIBUTION AF BØGER OG LITTERATUR 4.- FOLKEBIBLIOTEKERNE

HOVEDPUNKTER

- Flere og flere låner netlydbøger, og de to nedlukninger af samfundet førte til store udsving i antallet af udlån, som ser ud til at have bragt udlånstillene for netlydbøger op på et generelt højere niveau.
- Der er sket et stort fald i antallet af folkebibliotekernes udlån af fysiske bøger (6,2 mio. færre udlån sammenlignet med 2019).
- Siden 2014 er bibliotekernes materialeudgifter til indkøb af bøger faldet med ca. 37 mio. kr.

Udlånstillene fra bibliotekerne viser i år ret tydelige spor fra covid-19-pandemiens nedlukning af samfundet. Nedlukningen er først og fremmest en nærliggende forklaring på, at de fysiske udlån falder så meget, men der kan også ses en acceleration af digitaliseringen af danskernes låneadfærd med bemærkelsesværdige stigninger i antallet af udlån af netlydbøger. I år fremhæver rapporten også det store fald i materialeudgifter til bøgerne, herunder de fysiske bøger, hvilket kan være en bekræftelse af den fortsatte digitalisering, men med negativt fortegn. Der ses nemlig samlet på tværs af materialetyper stigende udgifter, hvilket

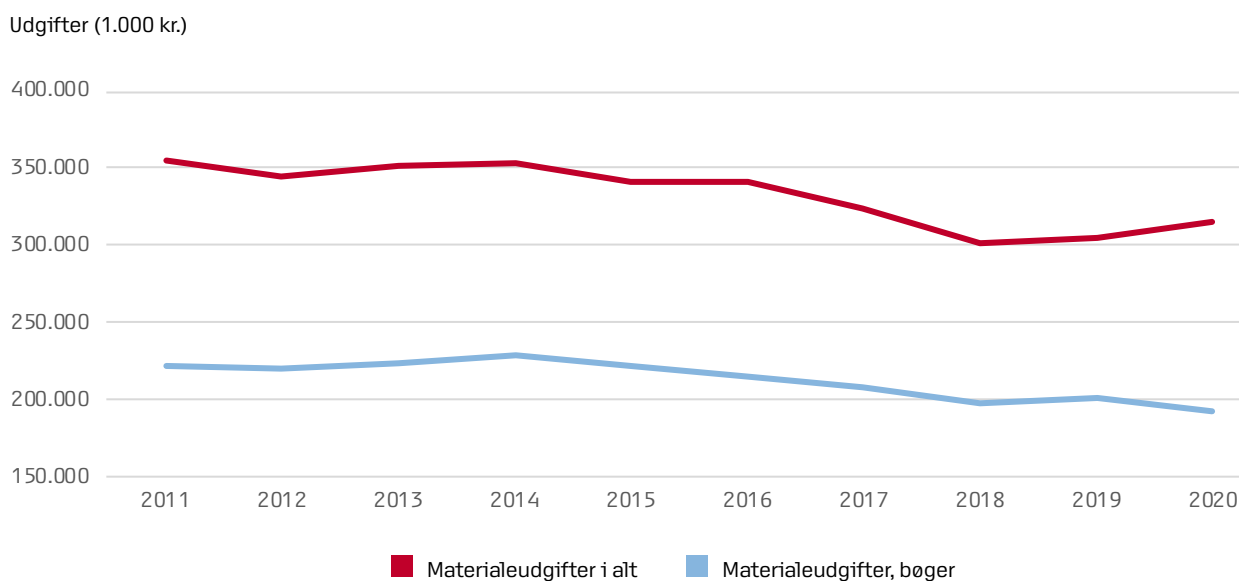
kunne tyde på, at bibliotekerne i stedet har skruet deres budgetter op for digitale udlånstjenester, herunder licenser til f.eks. netlydbøger, tidsskrifter, film m.v.

Det, tallene ikke fortæller os, er, hvordan bibliotekerne omstillede sig i lyset af de nye udfordringer i et vanskeligt år. Nogle biblioteker kuraterede f.eks. låneposer til hele familien med alt fra spil til bøger og musik. Andre lavede litteraturvandring i naturen. Disse historier bevidner, at den faldende bestand af bøger og færre udlån ikke fortæller hele historien om biblioteker, idet de samtidig udvikler andre funktioner og roller med debatarrangementer, borgerservice og nye former for litteratur- og kulturformidling.

4.1 FOLKEBIBLIOTEKERNES UDGIFTER, BESTAND OG UDLÅN

Folkebibliotekernes materialeudgifter fortsætter den stigning, der begyndte fra 2018, på tværs af materialetyper. Fra 2019 til 2020 ses således en stigning på 3,5 procentpoint. Den del, der er øremærket indkøb af bøger, falder imidlertid igen i 2020 efter en svag stigning i 2019, og fortsætter dermed tendensen med faldende materialeudgifter til bøger siden 2014 (ca. 37 mio. kr. siden 2014 uden at tage højde for inflation). (Fig. 4.1)

FIGUR 4.1 FOLKEBIBLIOTEKERNES MATERIALEUDGIFTER

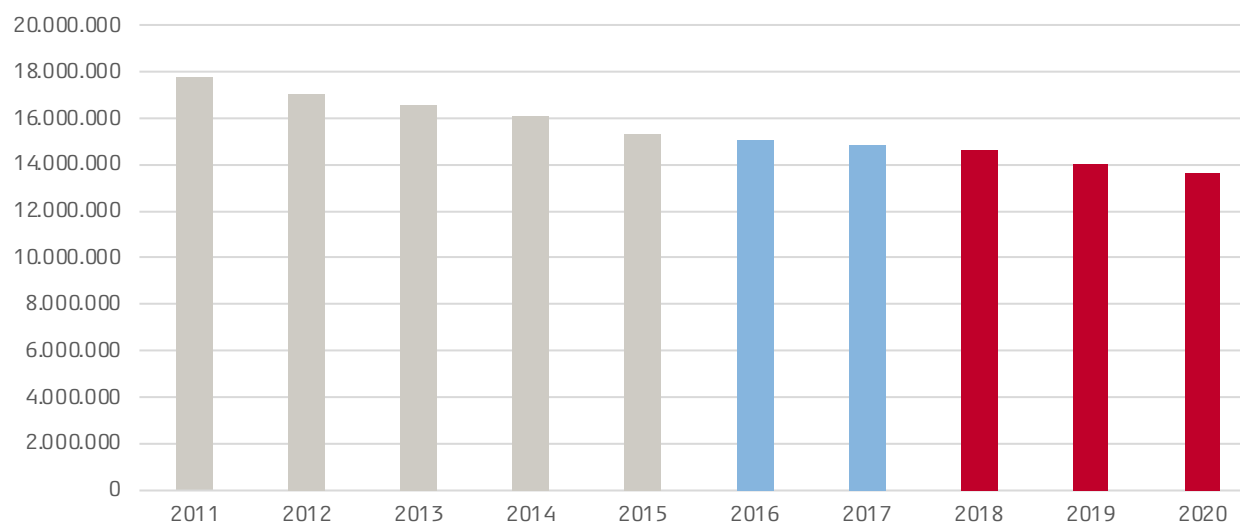
Kilde: Danmarks Statistik, BIB6.

Eksemplarbestanden af trykte bøger på folkebibliotekerne falder igen i år fra ca. 14,1 mio. til 13,7 mio. eksemplarer. I 2011 var der ca. 17,8 mio. eksemplarer

trykte bøger på folkebibliotekerne. Det er et fald på 23 % på 10 år. (Fig. 4.2)

FIGUR 4.2 BESTAND AF BØGER PÅ FOLKEBIBLIOTEKERNE

Antal eksemplarer

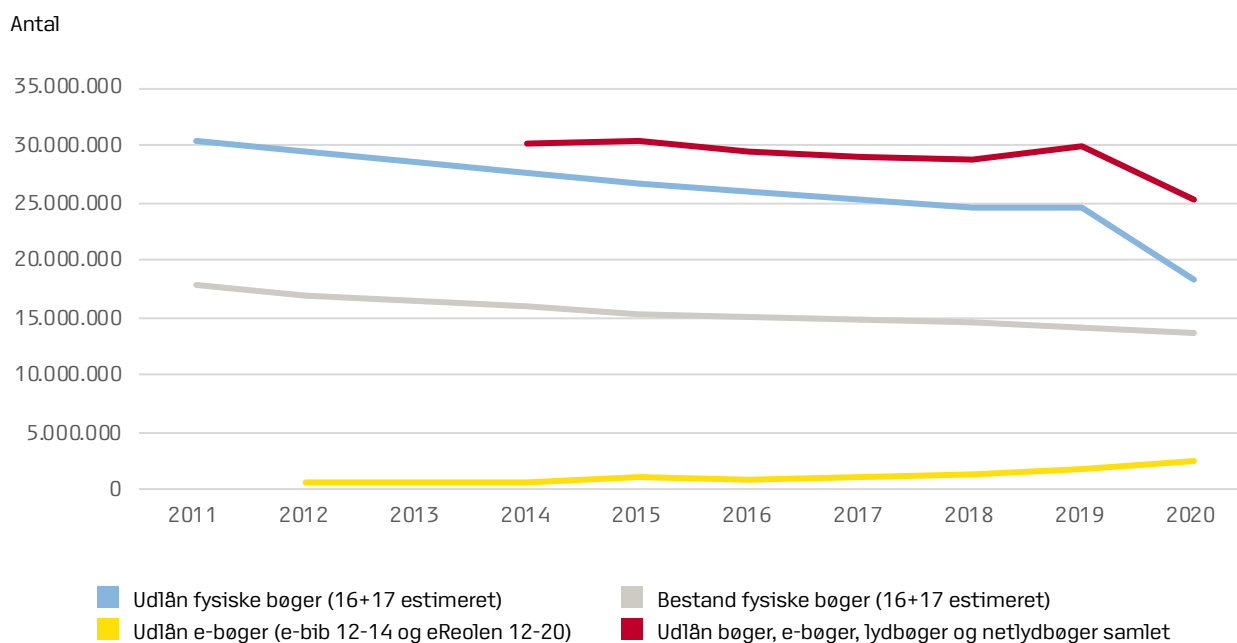

Kilde: Danmarks Statistik, BIB1. Data for 2016 og 2017 er estimerede. Bestanden opgøres derudover forskelligt fra 2011-2015 og fra 2018-2020.

Udlånet af trykte bøger har også været faldende i en længere årrække, men fra 2018 til 2019 kunne der faktisk registreres en lille stigning på 40.951 udlån. Det foranledigede den forsigtige tolkning i sidste udgave af årsrapporten fra 2020, at udlånet af fysiske bøger måske havde fundet sit nye leje i et moderne mediebillende. Denne tolkning er imidlertid svær at fastholde. Covid-19-pandemien har ændret forbrugsmønstre på måder, der endnu ikke lader sig overskue. Vi kan dog, også foranlediget af nedlukningen, se et markant fald i antallet af fysiske udlån, hvilket også fører til et fald i det samlede udlån, på trods af at udlån af e-bøger så en pæn stigning. I 2020 var der således ca. 6,2 mio. færre udlån af fysiske bøger end 2019, hvilket svarer til et fald på 25 %. Til sammenligning var der en stigning i antal udlån af e-bøger på næsten 680.000 e-bøger i 2020 sammenlignet med 2019, hvilket kun afbøder lidt af faldet i det samlede

antal udlån, selvom det svarer til en stigning på 34,8 % i antallet af digitale udlån. Det samlede fald i antallet af udlån er imidlertid ikke ensbetydende med, at danskerne læser mindre. I kapitel 5 om danskernes læsning kan man nemlig se, at udviklingen i befolkningens læsning af både faglitteratur og skønlitteratur fortsat er meget stabil. Spørgsmålet er derfor, om de færre udlån kan ses i sammenhæng med et større salg af bøger eller fremgang i f.eks. streaming- og abonnements tjenester. Selvom man skal passe på med at sammenligne på tværs af statistikker, der ikke trækker fra samme datakilder og opererer med samme begreber, kan man ikke desto mindre se i det forudgående kapitel, at særligt onlinehandlen, streaming og abonnements tjenester er steget meget det seneste år (fig. 3.14 og 3.13). Disse sammenhænge ville være interessante at undersøge nærmere i kommende år.

FIGUR 4.3 UDLÅN OG BESTAND AF BØGER PÅ FOLKEBIBLIOTEKERNE

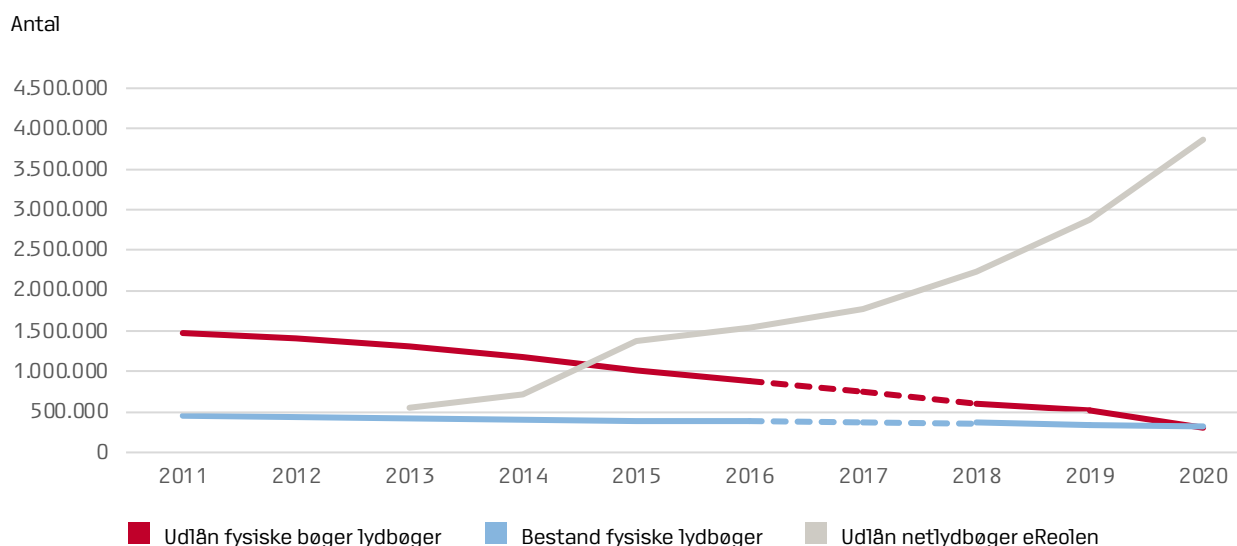

Kilde: Biblioteksstatistikken, Danmarks Statistik, eReolens månedsstatistik fra netbib.dk samt data fra e-bib.

Udlånet af netlydbøger bliver ved med at stige år for år, og udlånstallene for 2020 fortsætter netlydbogens himmelflugt. Sidste år bemærkede vi, at denne stigning viser, hvor vigtig tilgængeligheden af lydbøger er for forbruget af medier, og betydningen af dette er kun

blevet endnu mere fremhævet i løbet af nedlukningerne i 2020 og 2021. Den fortsatte og markante stigning siger noget om, hvordan covid-19-pandemien gav et ekstra skub til den allerede igangværende digitalisering af vores forbrugsvaner; også når det kommer til læsning.

FIGUR 4.4 UDLÅN OG BESTAND AF LYDBØGER PÅ FOLKEBIBLIOTEKERNE

Kilde: Danmarks Statistik og eReolens månedsstatistik fra netbib.dk

eReolens udlånstal offentliggøres månedsvist, og dermed er der mulighed for at se på, hvordan udlånet af digitale bøger har udviklet sig under både den første

og den anden nedlukning af Danmark⁵. Vi kan også se, hvordan sommerens gradvise lempelse af restriktionerne påvirkede udlånstallene. Med sommeren 2020

og 2021 fulgte lempelser af covid-19-restriktioner, og det synes at påvirke udlånstallene. Hvor bibliotekerne i de måneder, Danmark var lukket ned, så ret markante stigninger i udlån af både e-bøger og netlydbøger, faldt antallet igen som sommervejret indtraf og smittetallene for covid-19 faldt. Dette går imod de typiske tal i sommerperioden, hvor årets højeste udlån af e-bøger faktisk plejer at kunne observeres i juli, hvor de fleste folk holder ferie.

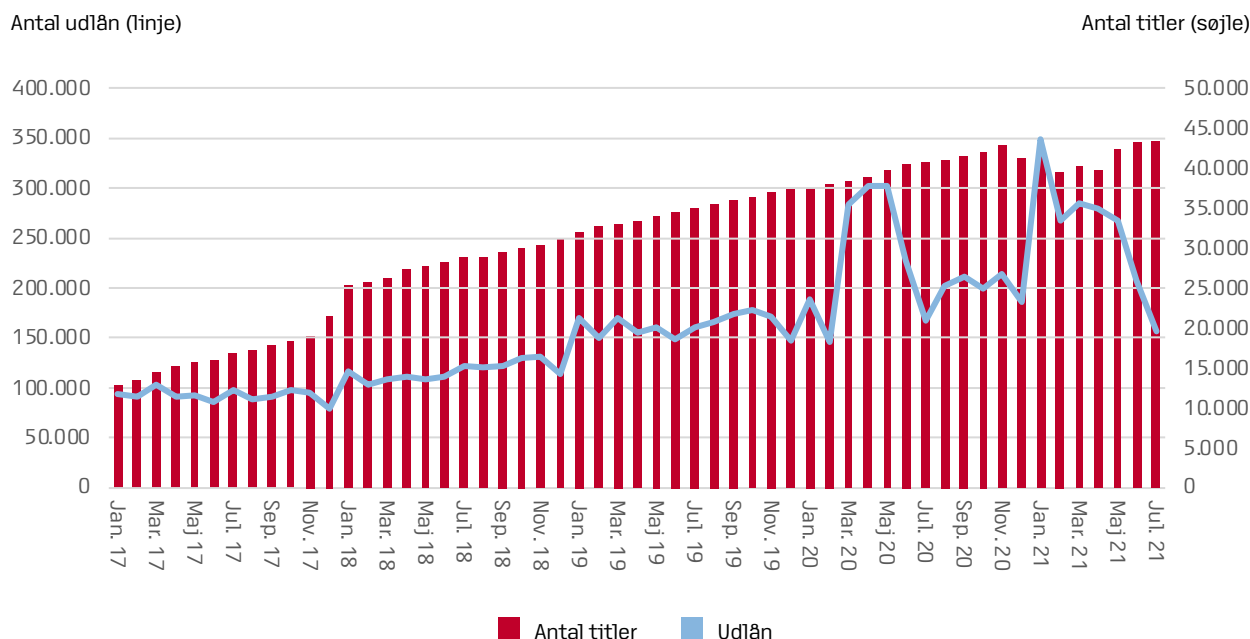
For e-bøger var der således 186.111 udlån i december 2020, hvilket steg til 348.643 udlån i januar 2021. Det svarer altså til 87,3 % flere udlån på bare én måned. De næste fire måneder fandt de månedlige udlån af e-bøger et leje på lidt over 250.000, men da sommermånederne kom, faldt udlånene igen markant. Således var der 267.046 udlån i maj og 156.394 udlån i juli. Det svarer til et fald på 70,8 % på to måneder. Det hører med til historien, at tidligere års juleferier også har medført stigninger i antallet af udlån, men månederne for 2020 og 2021 er alligevel mere markante.

Man kan se, at de månedlige udsving omkring og efter nedlukningerne udviser samme tendens for netlydbøger,

men én ting adskiller særligt udlånstallene for e-bøger og netlydbøger. Stigningerne i udlån af netlydbøger omkring nedlukningerne (både marts 2020 og december 2020) har nemlig resulteret i et varigt højere udlånstal. Der ses endda en lille stigning for netlydbøger fra maj til juli ligesom tidligere somre, hvilket forholder sig modsat for e-bøger. Hvis man ser på første observation januar 2017 var der 138.252 udlån af netlydbøger, hvilket er steget til 378.414 i juli 2021. Til sammenligning var der 91.184 udlån af e-bøger i januar 2017, hvilket er steget til 156.394 udlån i juli 2021, på trods af at der var 348.643 udlån, da det var på sit højeste i januar 2021. Netlydbøger har derfor på 4,5 år set en noget større fremgang end e-bøger, hvis man ser på antallet af udlån fra eReolen. Hvis man ser på forlagenes omsætning, kan man ligeledes se, at netlydbogen i år har oplevet større fremgang end e-bogen og den fysiske bog, så den udgør en større del af den samlede omsætning end sidste år (fig. 3.4 i forrige afsnit).

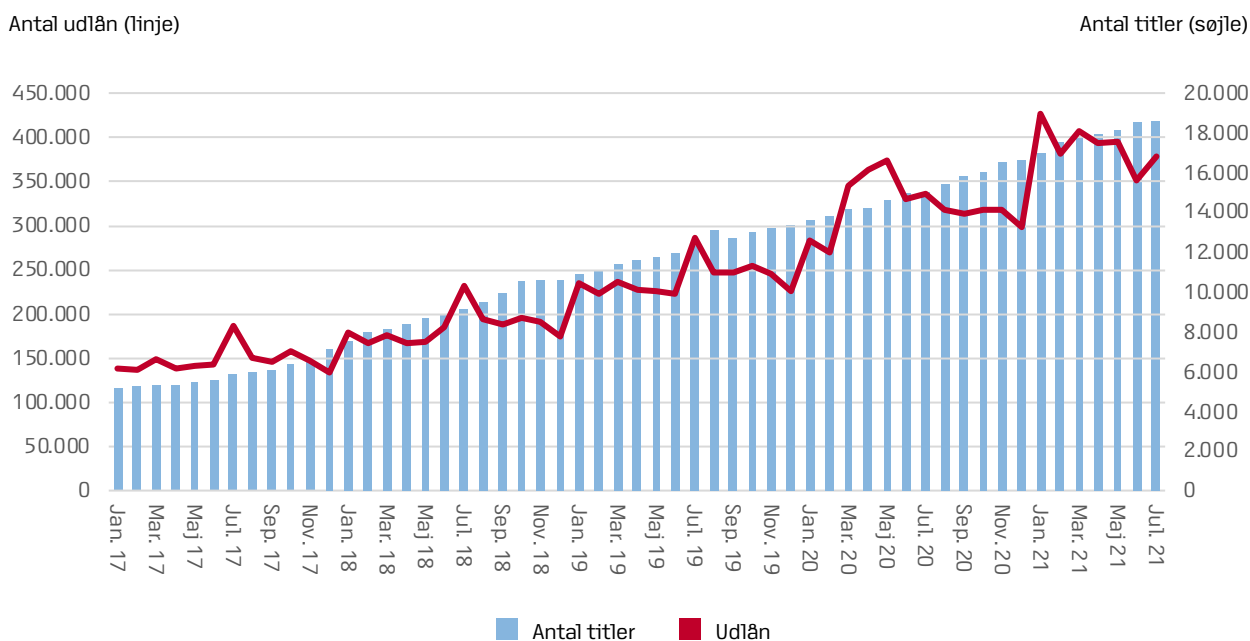
³⁾ Man kan finde mere viden om familiers lån af digitale bøger under Corona her: <https://samf.ku.dk/nyheder/nedlukningen-og-edu-tiligheden-i-boerns-biblioteksloen/>

FIGUR 4.5 E-BØGER PÅ E-REOLEN - TITLER OG UDLÅN

Kilde: Månedstatistik for eReolen fra netbib.dk

FIGUR 4.6 NETLYDBØGER PÅ EREOLEN - TITLER OG UDLÅN

Kilde: Månedstatistik for eReolens netlydbøger fra netbib.dk

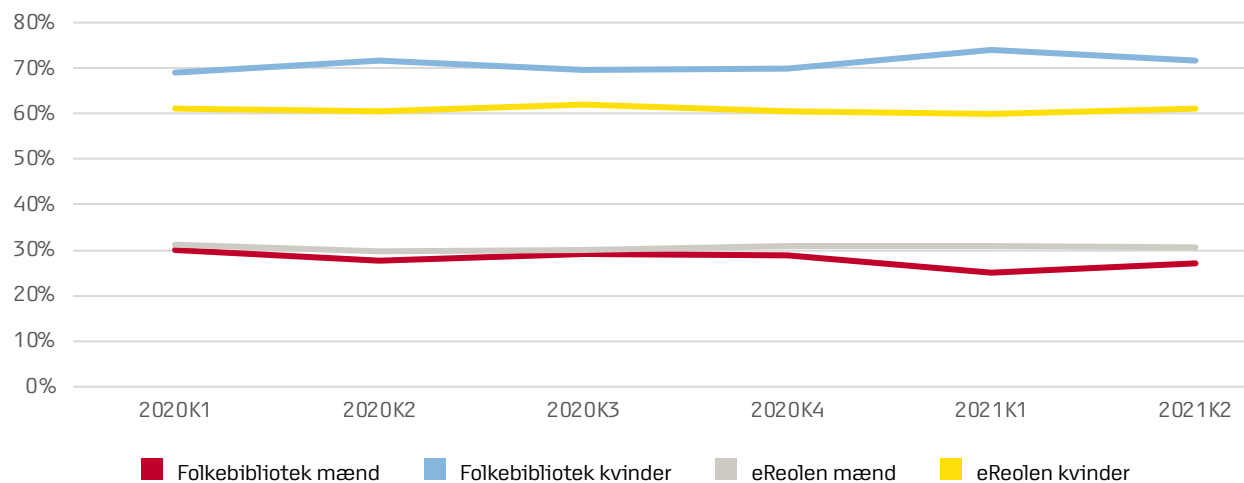
4.2 FOLKEBIBLIOTEKERNES BRUGERE

For andet år i træk udgiver Danmarks Statistik en individbaseret biblioteksstatistik. Ved at bruge det CPR-nummer, der anvendes i forbindelse med udlånet af en bog, kan Danmarks Statistik supplere med en række yderligere oplysninger og dermed tilføje ny viden om dem, der låner bøger på bibliotekerne.

Statistikken viser, at kvinder låner mere på folkebiblioteket og eReolen end mænd, og fordelingen har

ligget ret stabilt siden statistikkenes start. Kvinder står således for lidt over 70 % af alle udlån på folkebibliotekerne. Denne fordeling er ikke blevet påvirket synligt af covid-19-pandemien, selvom der kan spores en lille forskydning til fordel for kvinderne i andet kvartal 2020 og ved første kvartal i 2021. Det kunne tyde på, at kvinder i højere grad foretrak bøgerne end mænd, da samfundet lukkede ned. Udsvinget er dog for småt og tidsafgrænsningen for bred til at sige noget med sikkerhed. (Fig. 4.7)

FIGUR 4.7 SAMLEDE UDLÅN FORDELT PÅ KØN

Kilde: Danmarks Statistik, IBIB1.

Region Hovedstaden er den region, der procentuelt har flest brugere af folkebiblioteket i sin befolkning. På nær første kvartal 2021 følger Region Midtjylland efter som regionen med næst flest brugere af folkebiblioteket. For e-Reolens vedkommende har de to regioner skiftet plads (på nær første kvartal). Generelt

er forskellen ikke stor blandt regionerne for hverken det fysiske eller digitale bibliotek, men det kunne være interessant at undersøge nærmere, hvad de små forskelle betyder. Kan det f.eks. have noget at gøre med tilgængeligheden af biblioteker eller køns- og alderssammensætningen i regionerne? (Fig. 4.8)

FIGUR 4.8 LÅNERE SOM ANDEL AF BEFOLKNINGEN FORDELT PÅ REGIONER 2020K1 TIL 2021K2

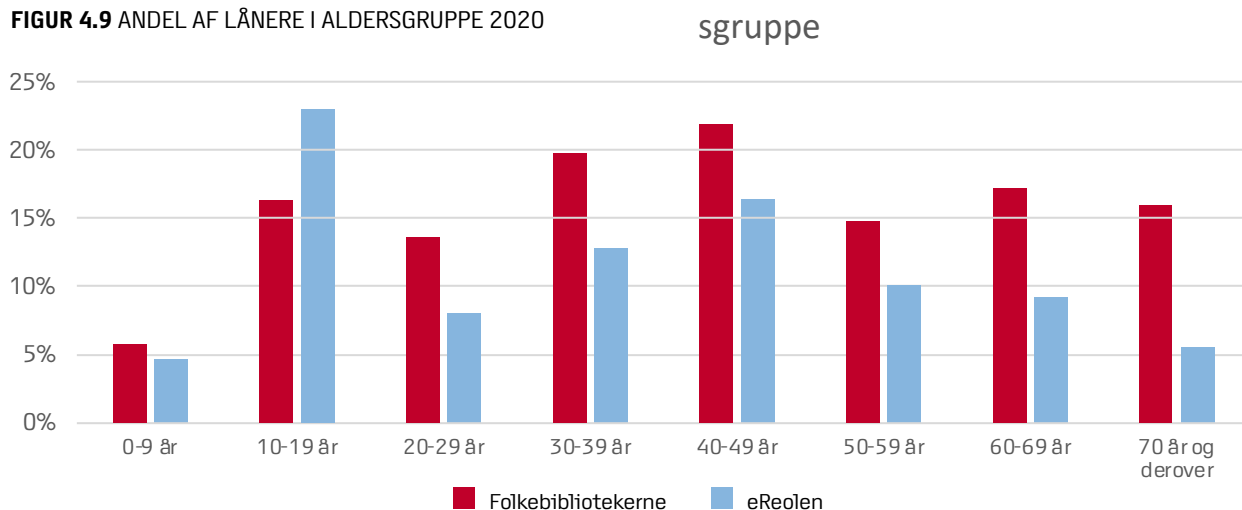
	2020K1	2020K2	2020K3	2020K4	2021K1	2021K2
FOLKEBIBLIOTEKERNE						
Hele landet	10,6%	6,1%	9,5%	8,5%	4,0%	6,6%
Region Hovedstaden	12,1%	6,7%	10,7%	9,5%	4,5%	7,5%
Region Sjælland	10,0%	5,6%	9,1%	8,0%	3,5%	6,0%
Region Syddanmark	9,8%	5,7%	8,8%	8,0%	4,2%	6,1%
Region Midtjylland	10,4%	6,4%	9,6%	8,4%	3,9%	6,5%
Region Nordjylland	9,9%	5,9%	9,1%	8,0%	3,2%	6,4%
EREOLEN						
Hele landet	6,3%	6,9%	6,1%	6,1%	7,7%	6,7%
Region Hovedstaden	6,5%	7,2%	6,2%	6,2%	7,8%	6,8%
Region Sjælland	5,1%	5,7%	4,9%	5,0%	6,5%	5,7%
Region Syddanmark	5,8%	6,5%	5,7%	5,7%	7,1%	6,3%
Region Midtjylland	7,3%	8,0%	7,3%	7,3%	9,1%	7,9%
Region Nordjylland	6,0%	6,6%	5,7%	5,9%	7,1%	6,0%

Kilde: Danmarks Statistik, IBIB1.

40-49-årige er stadig den aldersgruppe, der har flest lånerne på folkebiblioteket. De 20-29-årige er den gruppe med færrest lånerne på folkebiblioteket, hvis man ser bort fra de 0-9 årige, hvor forældrene sandsynligvis låner eller bøger lånes igennem skole-

bibliotekerne. De 10-19-årige lever op til prædikatet ”digitalt indfødt” og er den eneste aldersgruppe, der har en højere andel af lånerne på eReolen end på det fysiske folkebibliotek.

FIGUR 4.9 ANDEL AF LÅNERE I ALDERSGRUPPE 2020

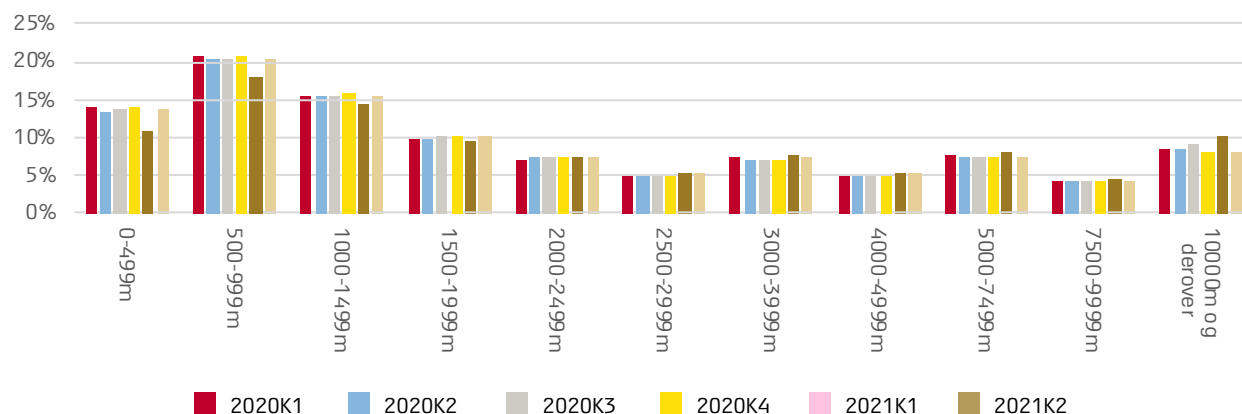

Kilde: Danmarks Statistik, IBIB2A 2020.

Tager vi hele populationen af lånere og fordeler dem efter, hvor langt de har fra deres bopæl til det nærmeste folkebibliotek, bliver det tydeligt, at afstanden spiller en rolle. Det er omkring halvdelen af lånerne, der bor inden for 1.500 meter af deres nærmeste folkebibliotek, og det er kun under første kvartal 2021, at der kommer

nævneværdige udsving, så lånere bor længere og længere væk fra deres nærmeste bibliotek (i første kvartal 2021 var det kun 43 % lånere, med en afstand inden for 1.500 meter). Afstande mellem bopæl og bibliotek kan også være en af årsagerne til forskellene mellem regionerne i antallet af biblioteksbrugere. (Fig. 4.10)

FIGUR 4.10 LÅNERE FORDELT EFTER AFSTAND FRA BOPÆL TIL NÆRMESTE FOLKEBIBLIOTEK

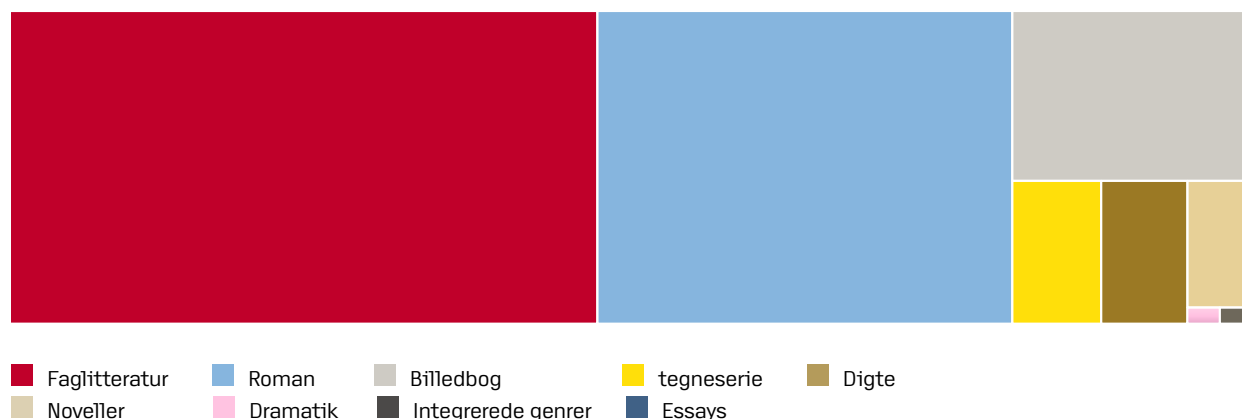
Kilde: Danmarks Statistik, IBIB4 2020K1-4 + 2021K1-2.

4.3 FOLKEBIBLIOTEKERNES INDKØB OG UDLÅN AF NYE TITLER

Målt på antallet af unikke titler er det i 2020 igen faglitteraturen, der bliver indkøbt mest på folkebibli-

otekerne. Den udgør 47,4 % af alle titler udkommet og indkøbt i 2020. Romaner står for 33,3 %, billedbøger for 10,6 % og tegneserier for 3,3 %. (Fig. 4.11)

FIGUR 4.11 FOLKEBIBLIOTEKERNES INDKØB AF TITLER UDKOMMET I 2020

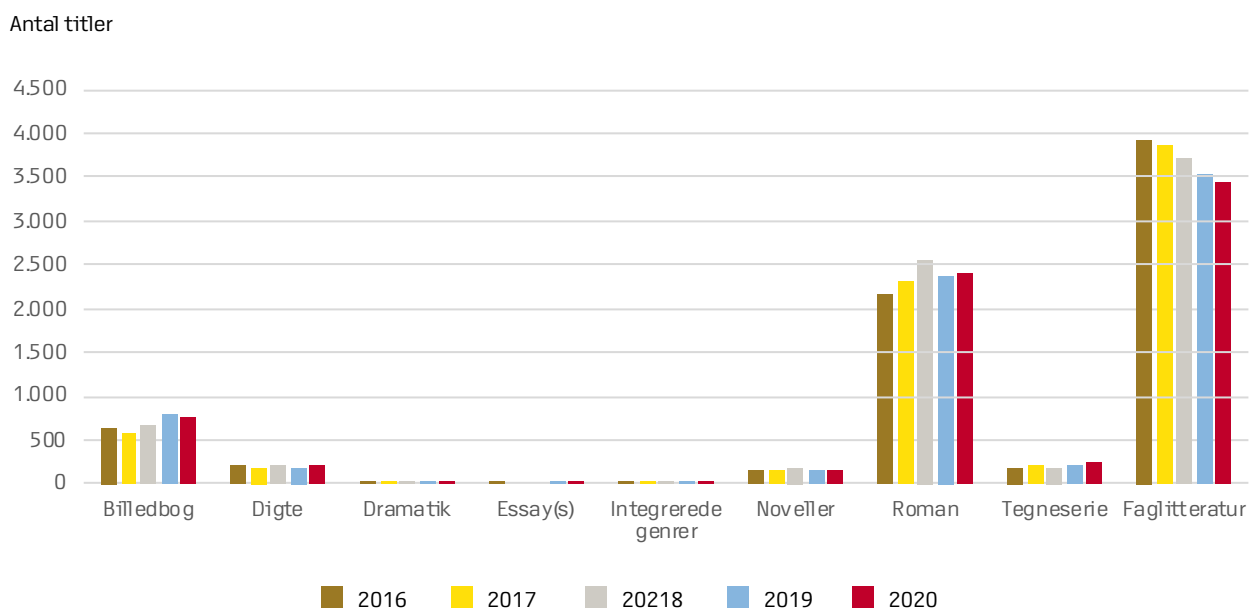

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

Betragtet over de seneste fem år er antallet af indkøbte, nye faglitterære titler faldet år for år, hvorimod indkøbet af romaner og billedbøger udviser en generelt stigende – men dog ikke entydig – tendens. Indkøbet

af tegneserier, digtsamlinger og noveller fluktuerer en lille smule, men antallet af unikke titler er generelt lavt sammenlignet med de øvrige genrer.

FIGUR 4.12 INDKØB AF ÅRETS TITLER

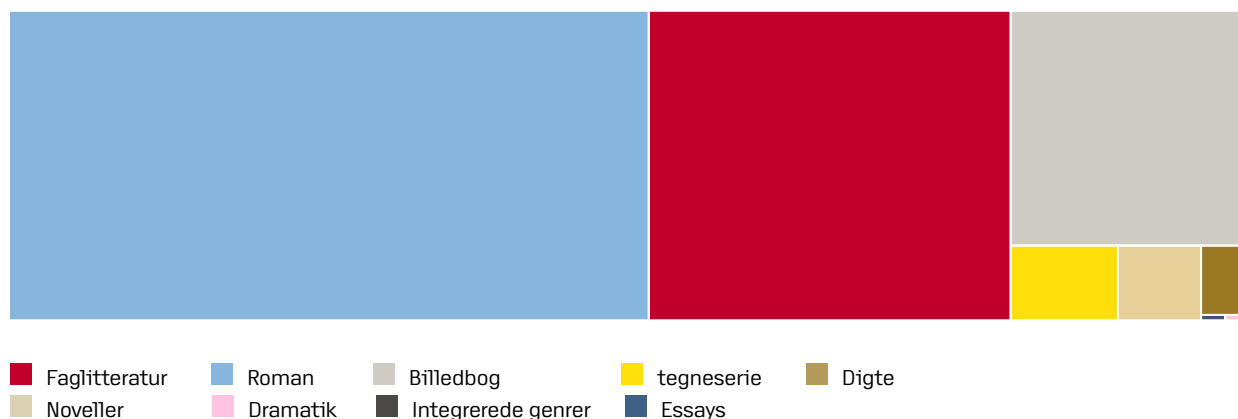

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

Det er også muligt at se, hvor meget de enkelte genrer fylder, når vi kigger på antallet af eksemplarer, som den enkelte titel er indkøbt i. Anskuet på denne måde

udgør romaner 51,5 % af alle indkøbte eksemplarer af udkomne bøger i 2020. Faglitteraturen står for 29,1 %, billedbøger for 14,7 % og tegneserier for 2,1 %.

FIGUR 4.13 FOLKEBIBLIOTEKERNES BESTAND AF TITLER UDKOMMET I 2020

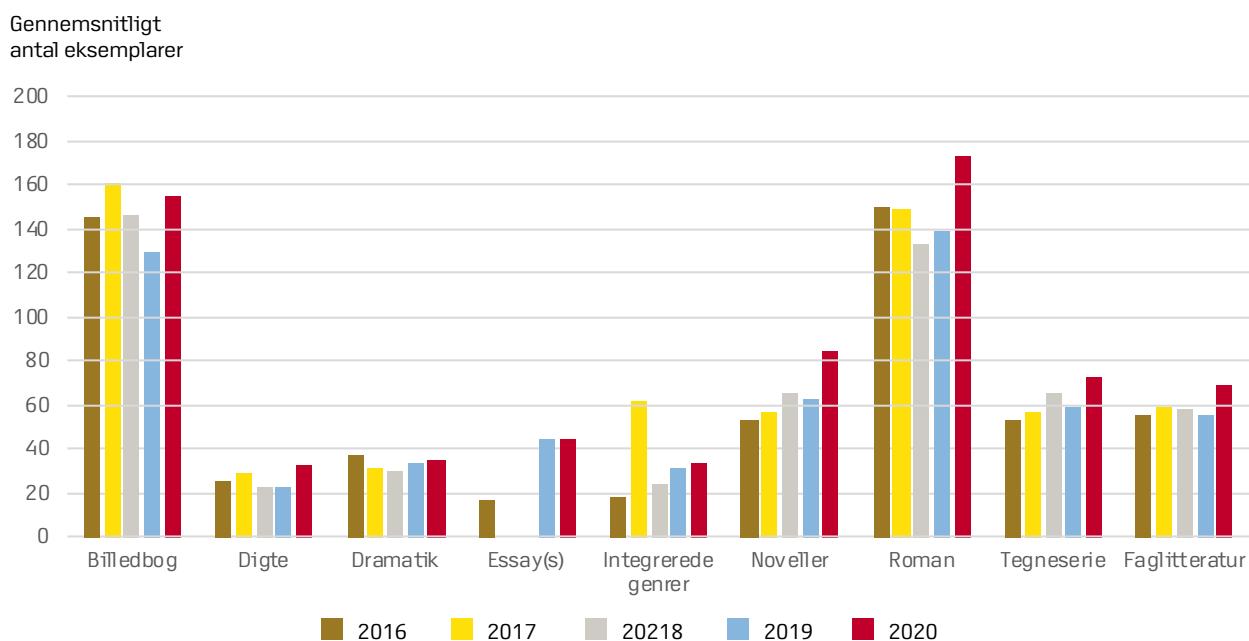

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

En anden måde at anskue den udvikling på, er ved at se på det gennemsnitlige antal indkøbte nye eksemplarer af den enkelte genre. Denne fordeling kan give os et billede af udviklingen af, hvordan nye bøger fordelt på genrer indkøbes af folkebibliotekerne. 2020 har ud fra dette perspektiv været et godt år, da der

ses en stigning fra sidste år på tværs af alle genrer. Mest markant er stigningen dog for romaner, billedbøger og noveller. 2020 er endda det år, hvor gennemsnitsbestanden af nye bøger fra samme år er på sit højeste for både digte, noveller, romaner, tegneserier.

FIGUR 4.14 GENNEMSNITSBESTAND AF BØGER UDKOMMET OG INDKØBT I SAMME ÅR

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

Listen over mest indkøbte romaner og noveller i år domineres af kvindelige forfattere, som har 8 ud af 10 af pladserne. Igen i år er der en del krimier på listen, men man finder også kærlighedsromaner og historisk

fiktion. Den mest indkøbte, Stine Pilgaards Meter i sekundet, kan måske endda siges at være en blanding af forskellige genrer. 3 ud af 10 er oversatte romaner.

FIGUR 4.15 DE TI MEST INDKØBTE ROMANER OG NOVELLER FOR VOKSNE UDKOMMET I 2020

Forfatter	Titel	Antal eks.
Stine Pilgaard	Meter i sekundet	2.825
Sara Blædel	Den tavse enke	2.438
Katrine Engberg	Isola	2.065
Iben Mondrup	Tabita	2.034
Sissel-Jo Gazan	Hvide blomster	1.832
Kim Faber	Satans sommer	1.798
Kirsten Thorup	Indtil vanvid, indtil døden	1.787
Jo Nesbø	Kongeriget	1.769
Lucinda Riley	Sommerfugleværelset	1.733
Camilla Läckberg	Vinger af sølv	1.654

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

Højskolesangbogen topper listen over de mest indkøbte lyriktitler med lidt over 1000 eksemplarer, hvilket er et højt tal for lyrik. Højskolesangbogen er kommet i ny udgave. Resten af listen viser ligesom sidste år,

at lyrik ikke indkøbes i særligt store oplag, men da bibliotekerne kan låne fra hinanden – det såkaldte interurbanudlån – sikres mulighed for effektiv distribution af bøger.

FIGUR 4.16 DE TI MEST INDKØBTE LYRIKTITLER FOR VOKSNE UDKOMMET I 2020

Forfatter	Titel	Antal eks.
Flere forfattere	Højskolesangbogen	1.026
Ursula Andkjær Olsen	Mit smykkeskrin	140
Pia Tafdrup	Lyden af skyer	120
Caspar Eric	Jeg vil ikke tilbage	113
Kaspar Kaum Bonnén	Bag om min far	104
Naiha Khiljee	Kære søster	103
Flere forfattere	Højskolesangbogen (Stor skrift)	103
Pelle Hvenegaard	100 dage 100 digte	94
Søren R. Fauth	Moloch	92
Peter Laugesen	Vadehave	89

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

Ni ud af ti af bøgerne på listen over den mest indkøbte faglitteratur er skrevet af danske forfattere. Det er nemlig kun Lise Taddeos *Tre kvinder*, der er oversat til dansk. Listen er derudover mangfoldig med både

biografi og erindringsbog, selvhjælps- og livstilsbøger, rejseberetning og kogebog. Seks af forfatterne er kvinder og fire er mænd.

FIGUR 4.17 DE TI MEST INDKØBTE FAGBØGER FOR VOKSNE UDKOMMET I 2020

Forfatter	Titel	Antal eks.
Bente Klarlund Pedersen	Yngre med årene	1.007
Puk Damsgård Andersen	Arabica	950
Chris MacDonald	Ikke til forhandling	883
Hella Joof	Tvilling, yndling, grævling	850
Lisa Taddeo	Tre kvinder	818
Martin Kongstad	Casper	745
Ann-Christine Hellerup Brandt	Grøn aftensmad	741
Lone Frank	Størst af alt	739
Lars Løkke Rasmussen	Om de fleste og det meste	733
Morten Sehested Münster	Jytte vender tilbage	711

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

To forfattere har to værker på listen over de ti mest indkøbte børnebøger i 2020, navnlig Kim Fupz Aakeson og Line Kyed Knudsen. Kim Fupz Aakesons *Vitello* har figureret på flere af listerne fra tidligere år, lige-

som Anne Sofie Hammers Villads. To børnebøger er oversat fra engelsk til dansk på årets liste, navnlig Jeff Kinneys *Wimpy Kid* og Dav Pilkeys *Hundemand*.

FIGUR 4.18 DE TI MEST INDKØBTE BØRNEBØGER UDKOMMET I 2020

Forfatter	Titel	Antal eks.
Flere forfattere	Naturskolens bog om frøspredning	3.119
Kim Fupz Aakeson	Vitello begynder i skole	1.835
Thomas Brunstrøm	Sallys far har mandeinfuenza	1.588
Kim Fupz Aakeson	Vitello rejser på charterferie	1.453
Anne Sofie Hammer	Villads fra Valby spiller fodbold	1.208
Dav Pilkey	Hundemand - hvem triller boldene for?	1.161
Jeff Kinney	Wimpy Kid. [Bind] 14 : Under ombygning	1.124
Anne Sofie Hammer	Villads fra Valby bygger en robot	1.094
Line Kyed Knudsen	Naja Münster - ferie, fjender og flødeskum	1.090
Line Kyed Knudsen	Naja Münster - det store snemonster	1.065

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

Fire ud af de 10 mest udlånte e-bøger i 2020 er børne- og ungdomsbøger. Børne- og ungebøger er udlånt 15.988 gange, hvilket næsten er dobbelt så mange udlån som de øvrige titler på listen (8573 udlån). Udlånstallene

bekræfter, hvad vi ellers har af statistisk viden om e-bogsmediet, navnlig at de yngre læser e-bøger hyppigere end de voksne (se figur 5.16).

FIGUR 4.19 DE TI MEST UDLÅNTE E-BØGER FOR BØRN OG VOKSNE UDKOMMET I 2020

Forfatter	Titel	Antal udlån
Sara Ejersbo	Den magiske sommer	5.688
Lene Kaaberbøl	Skammerens datter	3.304
Sofie Boysen	Pigerne mod drengene	2.943
Jesper Wung-Sung	Skølen	2.579
Marcia Willett	Et særligt sted	2.023
Kirsten Thorup	Indtil vanvid, indtil døden	1.936
Camilla Davidsson	I figentræets skygge	1.673
Lars Kjædegaard	Liget i lyngen	1.559
Katja L. Berger	Den Mandige Elg - Elg får venner	1.474
Santa Montefiore	Bjæverens datter	1.418

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

Listen over mest udlånte netlydbøger stikker i mange retninger gennemæssigt. Der er alt fra krimier og historiske romaner, til biografier, kærlighedsroman og børne- og ungdomsbøger. Hvis man sammenligner med sidste års top ti liste, bekræftes 2020 også som et

år, hvor der har været et ivrigt forbrug af netlydbøger, da de første fem titler på årets liste (samlet 21160 udlån) allerede overgår hele sidste års liste i antallet af udlån (samlet 18674 udlån).

FIGUR 4.20 DE TI MEST UDLÅNTE NETLYDBØGER FOR BØRN OG VOKSNE UDKOMMET I 2020

Forfatter	Titel	Antal udlån
Sofie Linde	Fårking gravid	6.418
Lene Kaaberbøl	Skammerens datter	4.289
Camilla Davidsson	I figentræets skygge	3.923
Faith Andrews	Mere at holde af	3.289
Inger Gammelgaard Madsen	Nattelinjen	3.241
Line Kyed Knudsen	Naja Münster - ferie, fjender og flødeskum	3.197
Jeffrey Archer	Kane og Abel	3.063
David Garmark	Sort arv	2.527
Kim Fupz Aakeson	Vitello begynder i skole	2.422
Henriette Harris	Generalens datter	2.352

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksafgiftssystem.

5. LÆSNING

HOVEDPUNKTER

- Befolkningens læsevaner er fortsat meget stabile, både samlet set og når man ser på køn og aldersgrupper.
- Blandt de ældre på 70 år eller derover er der for hvert år flere og flere, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere. Det er den aldersgruppe, der læser mest skønlitteratur, men mindst faglitteratur.

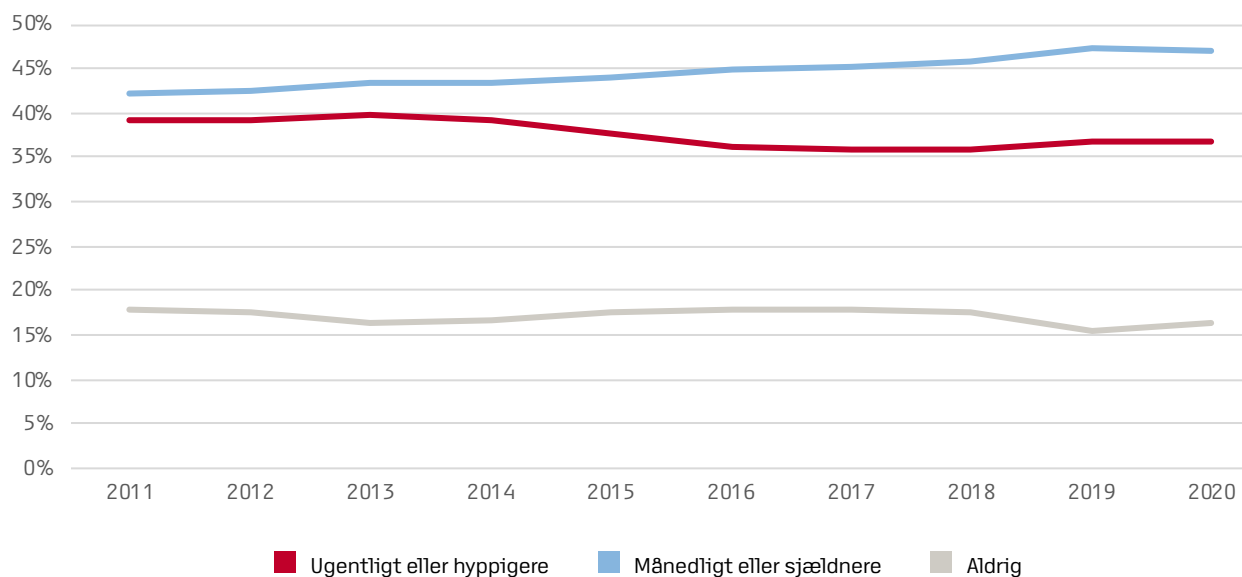
Covid-19-pandemien og de efterfølgende nedlukninger af samfundet har haft stor indflydelse på den enkeltes privatliv, og en stor del af befolkningen har arbejdet helt eller delvist hjemme i store dele af 2020. Når den enkelte således ikke har skullet bruge tid på transport til arbejde, studie etc., frigøres der en del tid, som f.eks. kan bruges på at læse bøger. Omvendt kunne man påstå, at lydbogens succes netop afspejler, at vi udnytter

pendlertiden eller tiden, vi bruger på huslige pligter, til også at nyde litteraturen. Derudover er der også dem, der hævder, at vi i krisetider retter vores opmærksomhed mod litteraturen og gerne klassikerne, fordi de kan lære os noget grundlæggende om at være menneske. Sådan er det i hvert fald af og til blevet fremstillet i medierne i løbet af det seneste års tid, men spørgsmålet er, om det også kan aflæses af tallene i årets læsestatistikker?

5.1 SKØNLITTERATUR

Helt overordnet set er udviklingen i befolkningens læsning af skønlitteratur fortsat meget stabil. De seneste fem år har andelen, der læser ugentligt eller hyppigere, ligget på 36 %, og forskellen de enkelte år imellem kan kun aflæses i decimalerne. Andelen, der aldrig læser skønlitteratur, har de seneste fem år ligget mellem 17,9 % og 15,6 %. Personer, der læser skønlitteratur månedligt eller sjældnere, stiger svagt i perioden. (Fig. 5.1)

FIGUR 5.1 LÆSNING AF SKØNLITTERATUR FORDELT EFTER HYPPIGHED

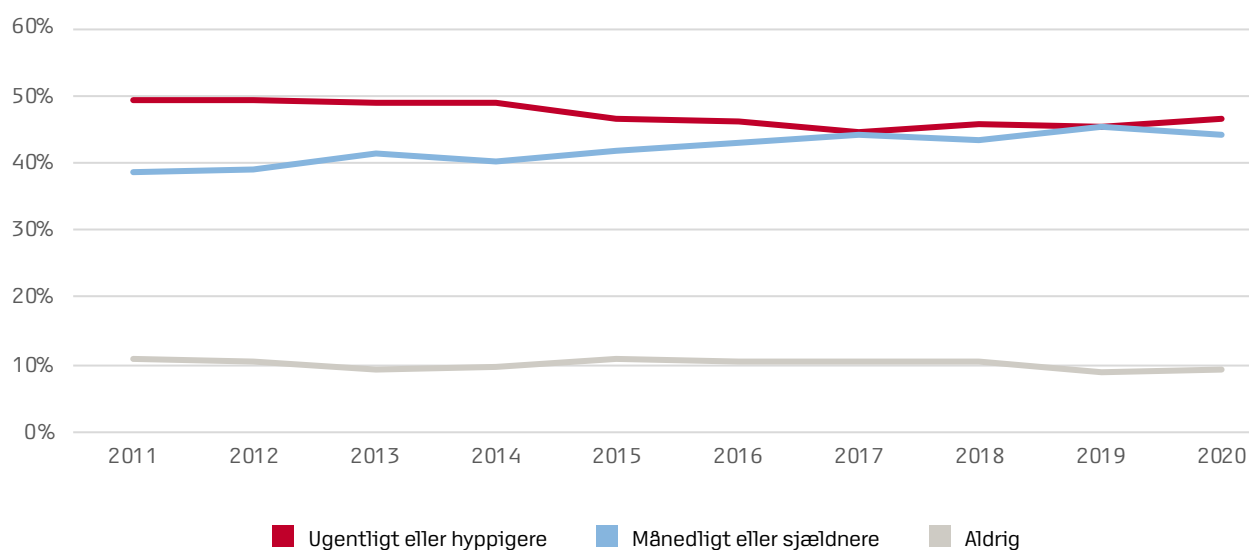
Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020). Kategorien Ugentligt eller hyppigere er sammensat af svarmulighederne 'Dagligt/næsten dagligt', '3-4 dage om ugen' og '1-2 dage om ugen'. Kategorien Månedligt eller sjældnere er sammensat af svarmulighederne '1-3 dage om måneden', '1-5 dage inden for 1/2 år' og 'Sjældnere'.

FLERE MÆND END KVINDER LÆSER ALDRIG

De seneste to år er det lige under 10 % af kvinderne, der aldrig læser skønlitteratur, men også set over en tiårsperiode har udsvingene været ganske små, og det er blot 1,9 procentpoint der adskiller højeste og

laveste værdi. Andelen af kvinder, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere, er faldet siden 2011, men siden 2017 har den ligget nogenlunde stabilt omkring de 45 %. (Fig. 5.2)

FIGUR 5.2 KVINDERS LÆSNING AF SKØNLITTERATUR

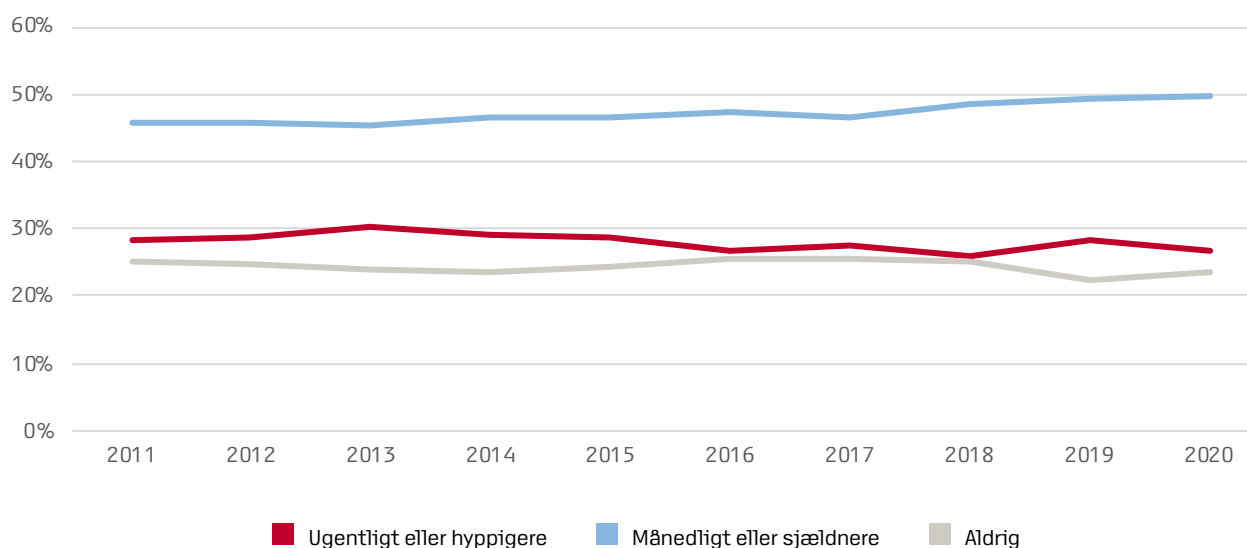

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

Når det kommer til mænd og læsning af skønlitteratur, har andelen, der aldrig læser skønlitteratur, også været ret stabil de seneste ti år, men dog på et langt højere niveau end for kvindernes vedkommende. De seneste ti år har tallet ligget mellem 22 % og 25 %. Hvor der hos kvinderne de seneste år har været en nogenlunde

lige fordeling i andelen, der læser ugentligt eller månedligt, er der hos mændene en klar overvægt af respondenter, der læser månedligt eller sjældnere. Andelen har ligget stabilt lige under 50 % de seneste tre år. (Fig. 5.3)

FIGUR 5.3 MÆNDENS LÆSNING AF SKØNLITTERATUR

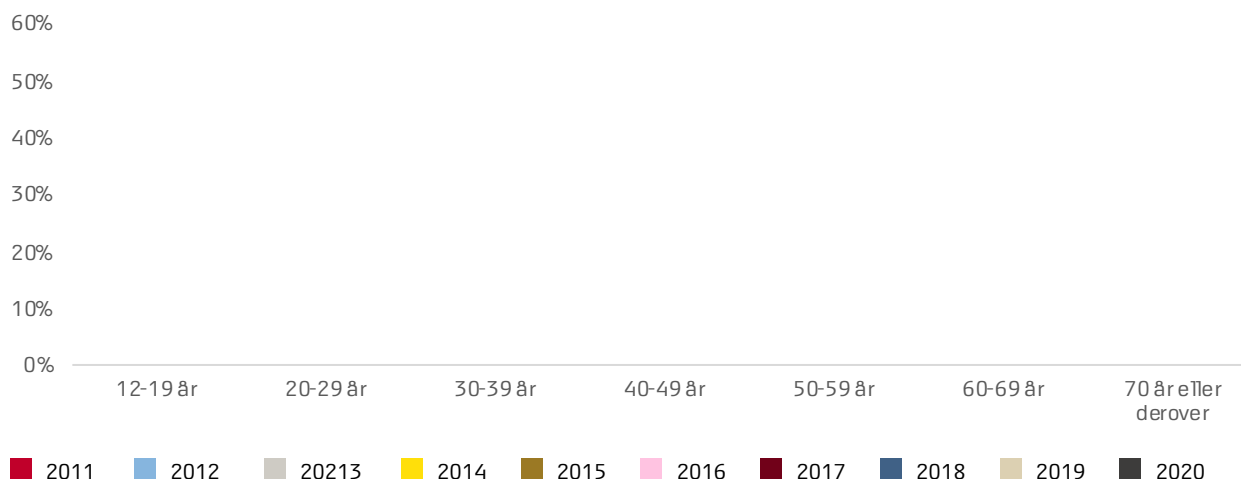

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

DE ÆLDSTE LÆSER FORTSAT SKØNLITTERATUR HYPPIGST
Blandt de ældste respondenter kan der de seneste tre år konstateres en stigning år for år i andelen, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere. Blandt de 30-59-årige har der, som afrapporteret i de seneste

årsrapporter fra Bogpanelet, været et fald i andelen, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere. Det lader dog til, at denne udvikling de seneste to-tre år har stabiliseret sig, selvom billedet ikke er fuldstændigt entydigt. (Fig. 5.4)

FIGUR 5.4 LÆSER SKØNLITTERATUR UGENTLIGT ELLER HYPPIGERE

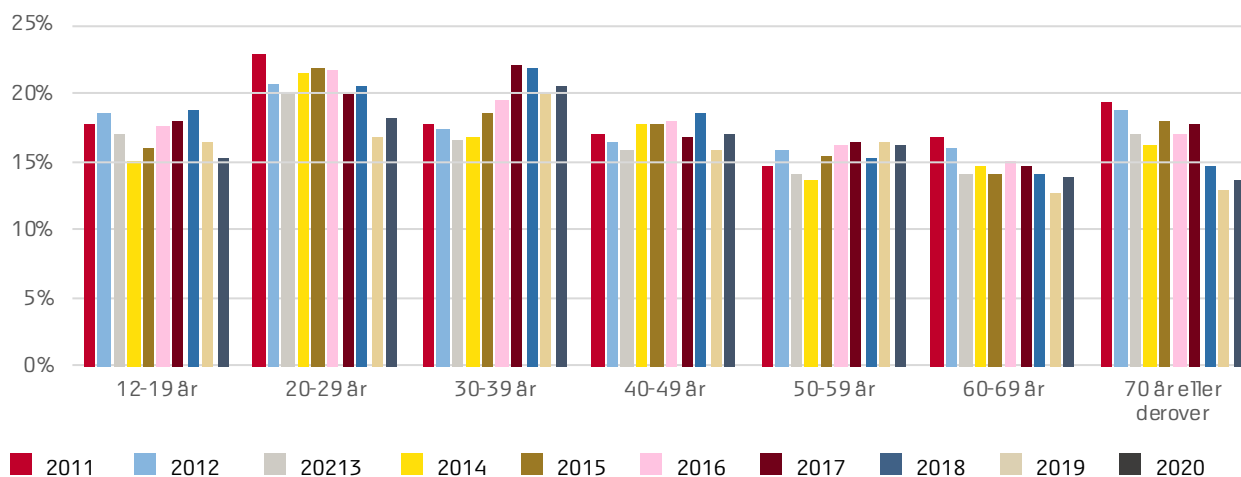

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

Den aldersgruppe, der i 2020 havde den største andel af personer, der aldrig læser skønlitteratur, er de 30-39-årige med 20,5 %. For langt de fleste aldersgrupper gælder det, at værdierne i 2020 og 2019 er en

smule lavere end værdierne i 2018 og 2017, og dermed har der altså fundet et lille fald sted i andelen, der aldrig læser skønlitteratur. (Fig. 5.5)

FIGUR 5.5 LÆSER ALDRIG SKØNLITTERATUR

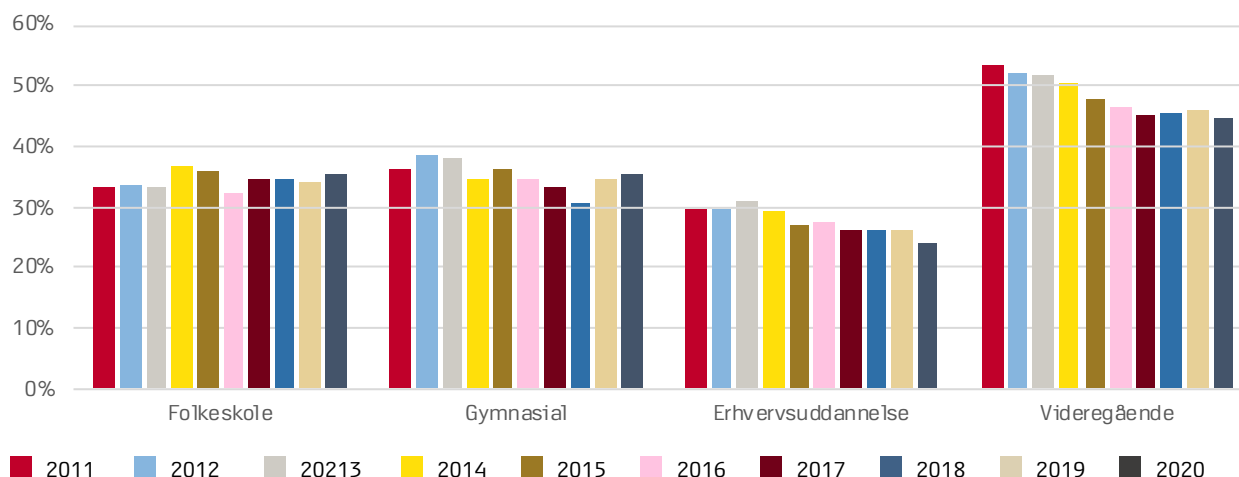
Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

UDDANNELSE OG LÆSNING AF SKØNLITTERATUR

Personer med videregående uddannelser er dem, der har den største andel af personer, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere. Fra højdepunktet i 2011 til 2020 er andelen dog faldet med 9,1 procentpoint. De seneste fire år har niveauet dog været meget stabilt. For personer med folkeskoleuddannelse som højest fuldførte uddannelse kan der observeres en svag

stigning i andelen, der læser skønlitteratur ugentlig eller hyppigere. For personer med en erhvervsuddannelse er andelen, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere, faldet 2,1 procentpoint fra 2019 til 2020 efter at have været meget stabil en længere år-række. For personer med gymnasial baggrund er andelen, der læser ugentligt eller hyppigere, steget med 5 procentpoint siden 2018. (Fig. 5.6)

FIGUR 5.6 LÆSER SKØNLITTERATUR UGENTLIGT ELLER HYPPIGERE

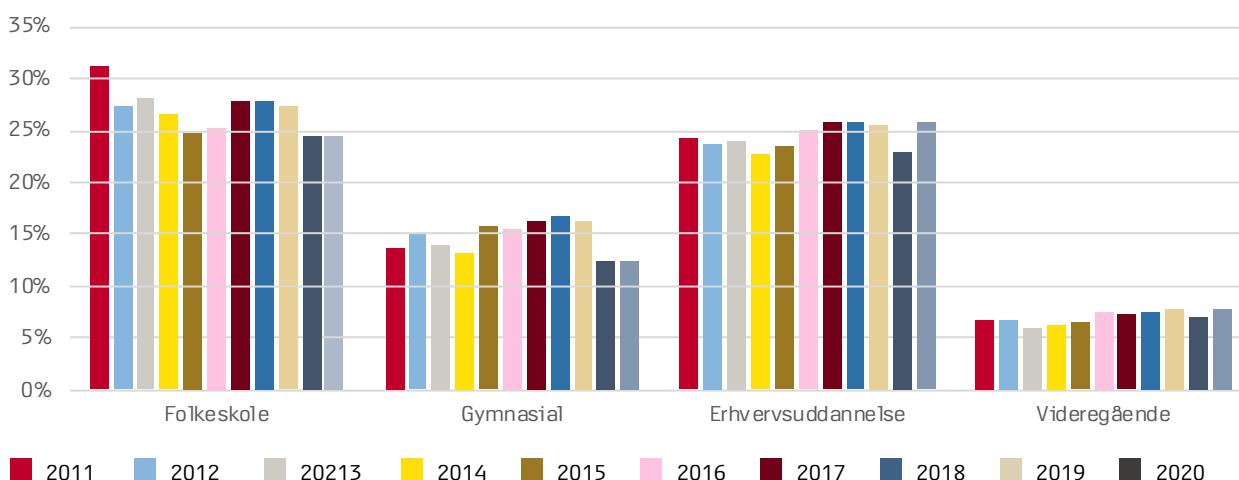

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

Vender vi blikket mod den del, der aldrig læser skønlitteratur, kan man se, at andelen de seneste to år har været faldende for personer med folkeskole eller gymnasial uddannelse som højest fuldførte uddannelse.

For erhvervsuddannelserne ligger niveauet stabilt omkring de 25 %, og for de videregående uddannelser har niveauet ligget omkring de 7 % de seneste seks år. (Fig. 5.7)

FIGUR 5.7 LÆSER ALDRIG SKØNLITTERATUR

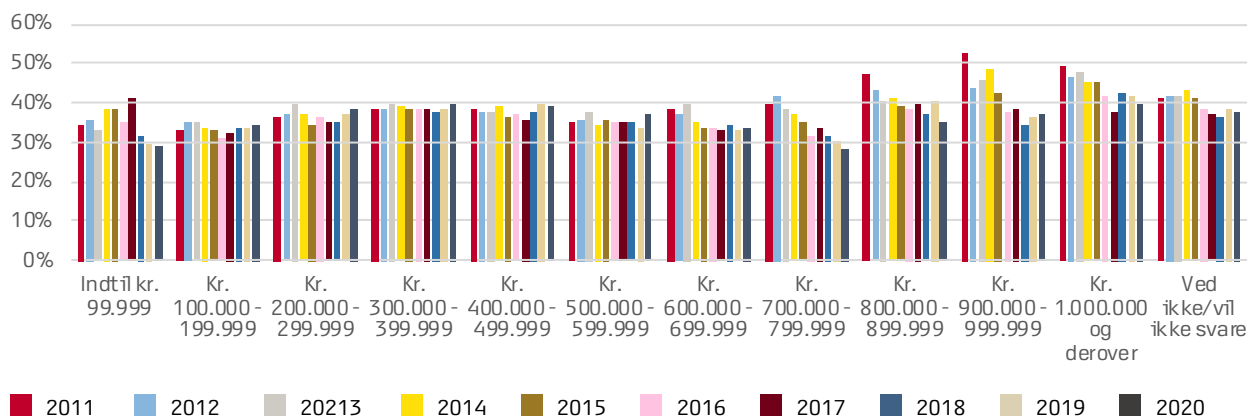

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

HUSSTANDSINDKOMST OG LÆSNING AF SKØNLITTERATUR
 I intervallerne mellem 100.000 og 600.000 kr. er der som hovedregel kun små udsving at spore fra år til år, og de overordnede tendenser udvikler sig langsomt. For personer med en husstandsindkomst over 700.000 kr. kan der observeres betragtelige fald i andelen, der læser ugentligt, og vender vi os mod dem, der aldrig

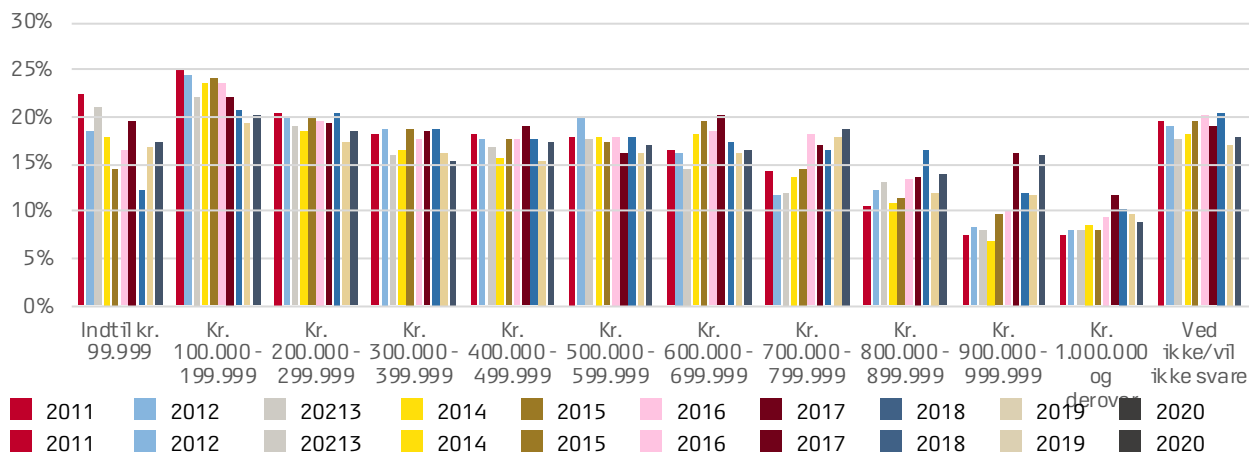
læser skønlitteratur, er udviklingen stigende for disse indkomstgrupper. Intervallet 700.000-800.000 kr. har den højeste andel, der aldrig læser skønlitteratur, i 2020, og i intervallerne 800.000-900.000 kr. og 900.000-1.000.000 kr. ses også stigninger i andelen, der aldrig læser skønlitteratur. (Fig. 5.8-5.9)

FIGUR 5.8 LÆSER SKØNLITTERATUR UGENTLIGT ELLER HYPPIGERE

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

FIGUR 5.9 LÆSER ALDRIG SKØNLITTERATUR

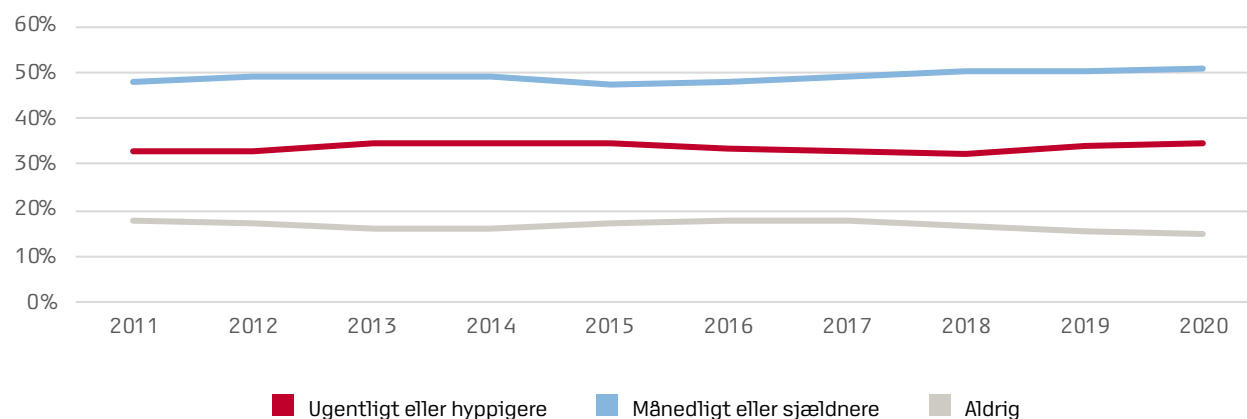
Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

5.2 FAGLITTERATUR

Overordnet set er læsningen af faglitteratur ikke præget af voldsomme udsving de seneste ti år. Fra 2018 og frem

ses et svagt faldt i andelen, der aldrig læser faglitteratur, og omvendt ses en svag stigning i andelen, der læser faglitteratur ugentligt eller hyppigere. (Fig. 5.10)

FIGUR 5.10 LÆSNING AF FAGLITTERATUR FORDELT EFTER HYPPIGHED

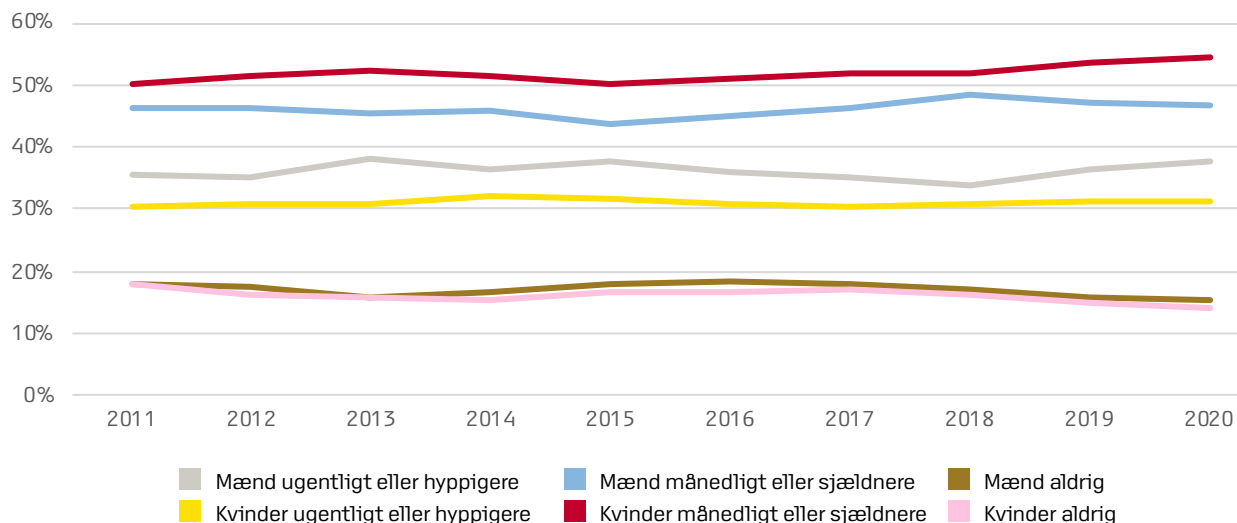
Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

KØN OG LÆSNING AF FAGLITTERATUR

Mænd læser faglitteratur hyppigere end kvinder, men forskellene kønnene imellem er ikke så udprægede, som for skønlitteraturens vedkommende. Fra 2018 og

frem ses en stigning på 3,5 procentpoint blandt mænd, der læser faglitteratur ugentligt eller hyppigere. Der ses også en stigning i samme periode blandt kvinder, der læser månedligt eller sjældnere. (Fig. 5.11)

FIGUR 5.11 MÆND OG KVINDERS LÆSNING AF FAGLITTERATUR

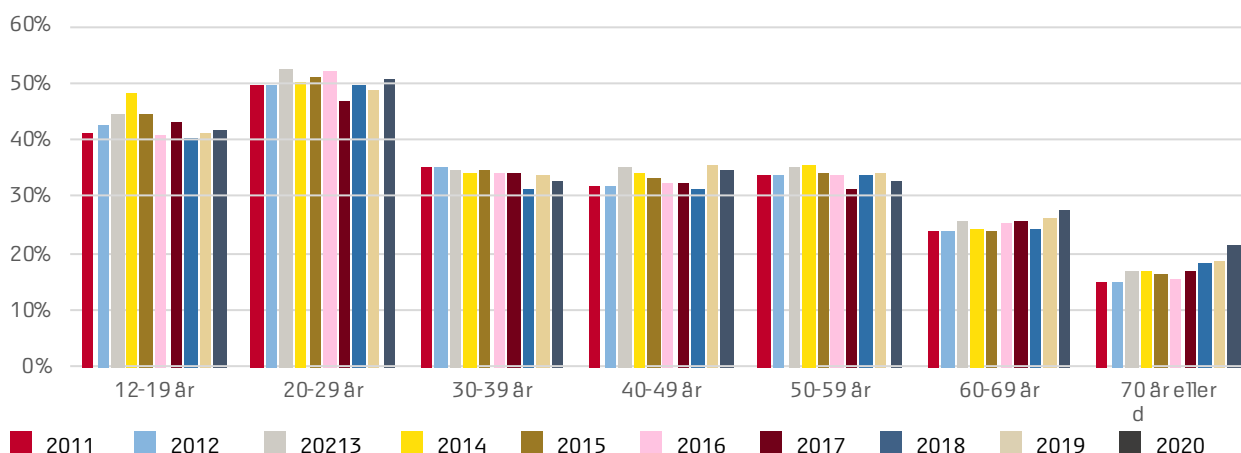
Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

ALDER OG LÆSNING AF FAGLITTERATUR

Det er fortsat de unge, der læser faglitteratur hyppigst. I 2020 læste 50,7 % af de 20-29-årige faglitteratur ugentligt eller hyppigere. Som det også tidligere er blevet bemærket i Bogpanelets årsrapporter, tager

denne undersøgelse ikke hensyn til, om faglitteraturen er læst i forbindelse med studieaktivitet eller ej. For de to ældste aldersgrupper kan der de senere år ses stigninger i andelen, der læser ugentligt eller hyppigere. (Fig. 5.12)

FIGUR 5.12 LÆSER FAGLITTERATUR UGENTLIGT ELLER HYPPIGERE

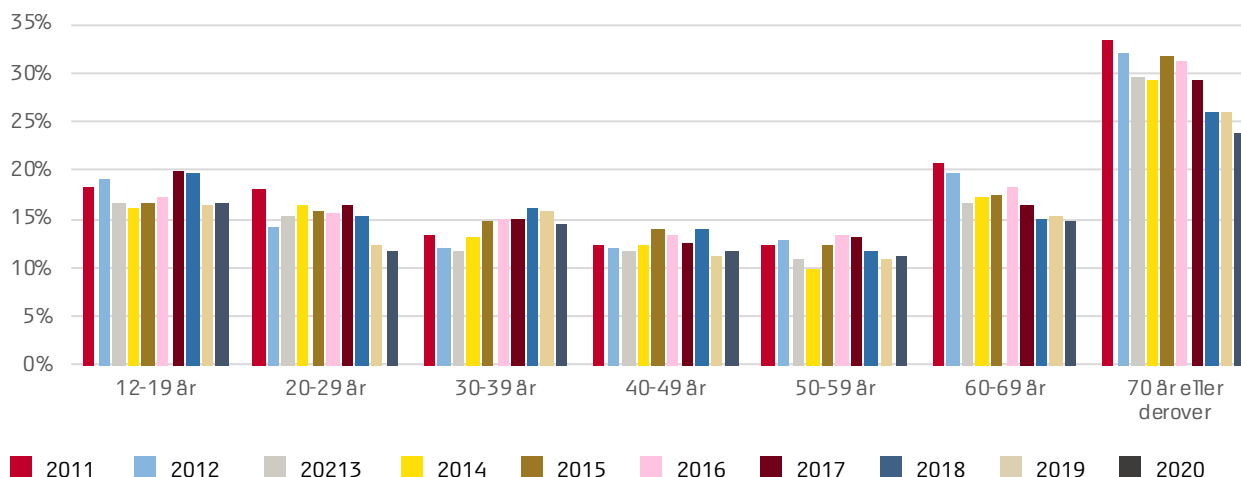

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

Udviklingen i personer, der aldrig læser faglitteratur, er mest iøjnefaldende for personer 70 år eller ældre. Siden 2011 er andelen af personer på 70 år eller

ældre, der aldrig læser faglitteratur faldet med 10 procentpoint. (Fig. 5.13)

FIGUR 5.13 LÆSER ALDRIG FAGLITTERATUR

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2011-2020).

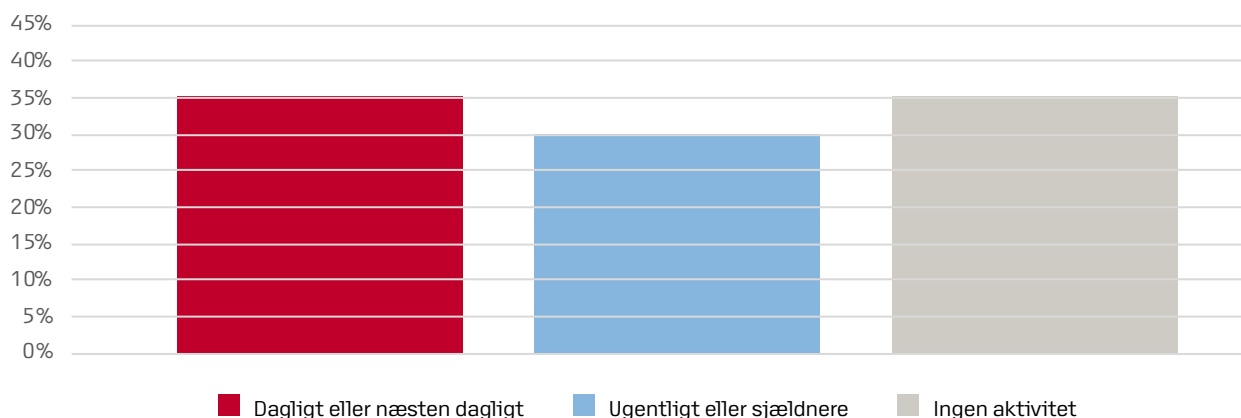
5.3 HØJTLÆSNING

I Kulturvaneundersøgelsen for 2021 blev voksne med hjemboende børn mellem 0-15 år spurgt til deres højt-læsningsvaner. Overordnet set viser undersøgelsen, at 35 % af voksne med hjemboende børn mellem 0-15 år ikke læste højt for deres børn. Ser man nærmere på Danmarks Statistiks udgivelse, kan man dog se, at forskellige faktorer rykker ved billedet. Antallet af voksne, der læser dagligt eller næsten dagligt for deres børn, stiger f.eks., når de voksne selv læser med samme

frekvens. Forskelle ses ligeledes mellem mor og far, hvor mor læser mest, og uddannelse har også en rolle i forhold til, hvor ofte der bliver læst højt. Den vigtigste faktor er dog børnenes alder, da 94 % af småbørns-forældrene, dvs. det yngste barn er 0-5 år, læste højt, hvorimod 78 % af de forældre med yngste barn mellem 10-15 svarede, at de ikke læste højt. (Fig. 5.14)

© Nyt fra Danmarks Statistik, Højt-læsning prioriteres uanset læsevane, 1. september 2021 - Nr. 310

FIGUR 5.14 HØJTLÆSNING FOR BØRN MELLEM 0-15 ÅR UANSET FORÆLDRENES LÆSEVANER

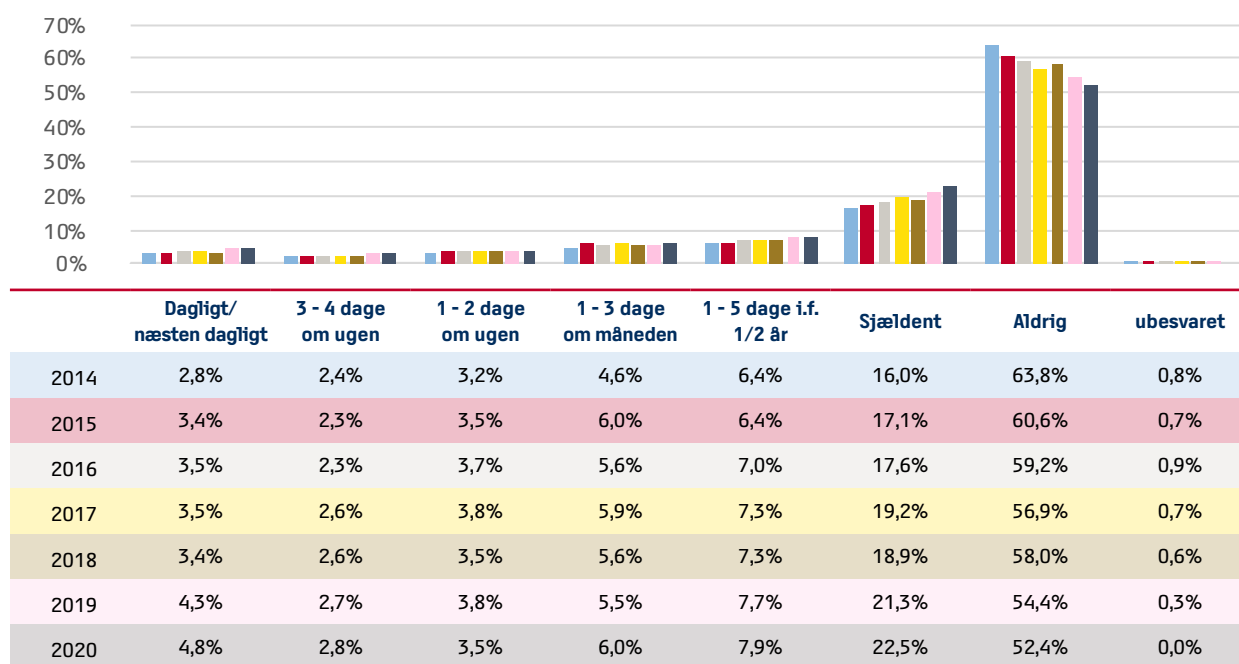
Kilde: Danmarks Statistik, Kulturvaneundersøgelserne KVVUHL01.

5.4 E-BØGER

Selvom folkebibliotekernes digitale udlånstjeneste, eReolen, havde stor succes under de covid-19-relaterede nedlukninger af samfundet i 2020, kan man ikke se de store udsving i statistikkerne over læsning af e-bøger. Andelen, der aldrig anvender e-bøger, falder

jævnt over hele perioden, men der er ikke nogen bemærkelsesværdige udsving, når det kommer til 2020. Stigningerne blandt dem, der læser e-bøger, er moderate over hele perioden, og majoriteten af læsere er dem, der læser e-bøger "sjældent". (Fig. 5.15)

FIGUR 5.15 LÆSNING AF E-BØGER

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2014-2019).

Fordelt efter alder er der en klar tendens til, at de yngre i højere grad end de ældre har taget mediet til sig, men udviklingen viser for flere af aldersgrupperne

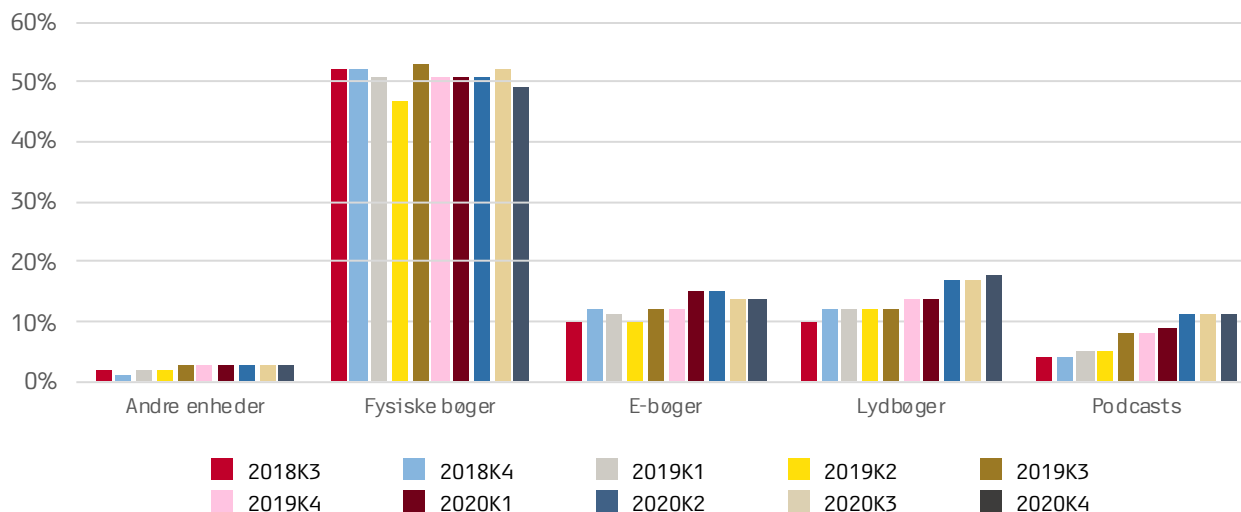
tegn på stagnation, og der var eksempelvis en mindre andel af de 12-19-årige, der læste e-bøger i 2020 sammenlignet med 2015. (Fig. 5.16)

FIGUR 5.16 LÆSER E-BØGER UGENTLIGT ELLER HYPPIGERE

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
12-19 år	18,5%	19,1%	14,7%	17,0%	17,6%	18,1%
20-29 år	13,7%	17,2%	15,8%	15,0%	14,5%	14,0%
30-39 år	10,5%	17,0%	10,5%	11,1%	12,6%	12,8%
40-49 år	7,3%	11,1%	10,6%	9,5%	11,1%	10,7%
50-59 år	6,8%	9,5%	8,2%	6,8%	8,7%	9,0%
60-69 år	6,1%	7,2%	7,1%	7,0%	8,0%	9,3%
70 år eller derover	3,9%	3,9%	4,0%	3,2%	5,2%	6,7%

Kilde: Kantar Gallup, Index Danmark (HH2015-2020).

FIGUR 5.17 GENNEM HVILKE FORMATER LÆSER ELLER LYTTER DU TIL SKØNLITTERATUR?

Kilde: Danmarks Statistik, Kulturvaneundersøgelserne, KVULIT01.

DANSKERNES FORETRUKNE FORMATER

Årsrapportens sidste tabel bekræfter det generelle billede fra bl.a. bibliotekernes udlånstal og forlagenes omsætningstal. Den viser, at den fysiske bog stadig er det mest populære format, når danskerne læser skønlitteratur. I perioden peger omkring 50 % på den fysiske bog som formatet, de læser skønlitteratur

igennem. I samme periode kan man se, at særligt lydbogen er blevet mere populær med en stigning på 8 procentpoint. Det kunne tyde på, at de digitale formatters stigende popularitet ikke sker på bekostning af den fysiske bog, men at de derimod er et supplement til den.

6. BOGPANELETS ØVRIGE AKTIVITETER

Bogpanelet indsamler ikke kun data og viden i rapportform. Panelet inviterer også bogbranchen til debat og erfaringsudveksling på seminarer, der udbydes en til to gange om året, og udgiver rapporter om aktuelle emner. 2021 var ligesom 2020 et år, hvor covid-19 satte begrænsninger for fysiske, offentlige arrangementer. Det lykkedes imidlertid Bogpanelet af afholde to digitale seminarer, som resulterede i to specialrapporter. De beskrives i det følgende.

6.1 SPECIALRAPPORT: PEJLEMÆRKER I AKTUEL FORSKNING OM LÆSNING

I april 2021 udgav Bogpanelet rapporten Pejlemærker i aktuel forskning om læsning, der blev udarbejdet på baggrund af et seminar. Rapporten giver et overblik over, hvad den nyeste forskning siger om effekterne af læsning.

Rapporten, der er udarbejdet af Jimmi Michelsen, lektor i dansk på University College Lillebælt, giver en introduktion til relevant og tilgængelig forskning inden for nogle af de mest aktuelle og omdiskuterede aspekter af læsning. Rapporten søgte at besvare følgende spørgsmål:

- Hvilke tendenser er der i børns, unges og voksnes læsevaner?
- Hvad betyder digitaliseringen for vores læsning – og særligt læsning af litterære tekster?
- Hvilken betydning tillægges læsning og læsefærdigheder for menneske og samfund?
- Hvad siger den aktuelle forskning om mulige effekter af litterær læsning?

I hovedtræk viste rapporten, at:

- Børns, unges og voksnes fritidslæsning er faldet de seneste 10-11 år; især læsning af længere og sammenhængende tekster er i tilbagegang.
- Nogle undersøgelser peger på, at læsning på papir har små fordele læseforståelsesmæssigt og foretrækkes af mange læsere frem for læsning på skærm. Det ser dog ud til, at nye digitale læseteknologier kan kompensere for en række af de svagheder, der forbindes med skærmlæsning.
- Begrundelserne for at læse skønlitteratur er bl.a. at opnå oplevelse, selvindsigt, demokrati, narrative kompetencer, helbredelse, fordybelse, underholdning og engagement.
- Flere empiriske studier peger på, at litteraturlæsning fremmer empati, men studierne er ikke entydige. Mange forskningsområder er optaget af empati og litteratur, bl.a. feltet narrativ medicin.

6.2 KOLLOKVIUM OG PUBLIKATION OM BØRN, FORMIDLING OG LÆSELYST

I august 2021 afholdte Bogpanelet det digitale seminar Børn, formidling, læselyst – Forskning møder praksis med over 100 deltagere. Seminaret tog udgangspunkt i nyere forskning, der viser, at børns læselyst styrkes af, at de bliver inddraget i dialoger med kompetente formidlere. Formålet var desuden at udbrede kendskab til gode praksisser for interaktion mellem børn og formidlere i forskellige kontekster set fra både et forskerperspektiv og et formidlerperspektiv.

Seminaret gav mulighed for, at eksperter, praktikere og interesserede kunne komme i dialog og udveksle viden og erfaringer. Der var oplægsholdere fra centrale institutioner for litteraturformidling fra både Norge og Danmark, herunder folkeskoler, dagtilbud, folkebiblioteker og skolebiblioteker/pædagogiske læringscentre (PLC).

Seminaret forventes at blive fulgt op med en publikation ultimo 2021, der vil indeholde interviews af bl.a. litteraturformidlere og artikler af forskere fra seminaret. Udgivelsen vil forhåbentlig danne grundlag for diskussioner og faglig udvikling på længere sigt og i bredere kredse. Publikationen vil udgives i både en trykt og digital form på Kulturministeriets hjemmeside.

KONTAKT BOGPANELETS SEKRETARIAT:
AUGUST HOLGER TRAUOGOTT SCHWENSEN, ASC@KUM.DK
WWW.KUM.DK

ISBN (TRYK): 978-87-7960-147-5
ISBN (DIGITAL): 978-87-7960-148-2